

ROMANOS

Pabloou Romapienag hēsap p'ā deepāitarr

Chi p'ātarr. Mag carta jöoi Pabloouta p'ājim. Hajap Biblia estudiejem k'ān hiek Corinto p'ōbör hee simuata p'ājim haajem, Romapienag deepääig (1:7,15). Ham hiek hīchab hālī hāb Febe haajerr gaau k'ājā deepāijim haajem (16:1-2). Mag deepääiwai chi Pablo hagt'a Roma maba sīejim. Maagwai Roma p'ōbör hee hāk'a nām k'ān narr haawai mak'ānagta deepāijim haajem, ham hoon mam k'ōchaaga haajerr haawai (1:10-11).

Roma p'ōbör hee chi hāk'a narr k'ān chan judionaan happai k'aba judionaan k'abam k'ānpata t'ānaajim haajem. Warrcharan chi hiek'an judionaanauta harrjim haajem; mama magtarra judionaan k'abam k'ānauta hāk'a p'ōbaadëwi jūrr hewag pawi hamachta chi nacha hāk'a narr k'ān k'āajā k'apanaacha hap'ōbaadëjim hanaabá.

K'an jawaag hajī. Pabloou Romapienag māg carta deepāitarran hamagjā hīchab Hēwandamau maach peerdā haaujem hiekta hajap'a k'ap hamk'īir jaaupääig hajim (1:3-4,16-17).

Pablo hiek maachin "t'umaam k'ānta maach pekau gaaimua maachdëupai Hēwandamag maach hisegpi nāmjö hi warpta wēnārrām" haajem. "Mag hi warpta wēnārrab mama, Hēwandam t'umaam k'ān dāi hajap'a k'itaawai, mag maachdēu nem hajap'a wau nām paarjā k'aba, hich garmuata mag maach hich dāi hiekk'ōr pōm

narrjā higba, Jesucristo gaaimua maach pekau chugpaawi hiekk'ōr chuk'u sīi hich dāi dau parii hapiejem" hanlām k'ap hamk'iirta Pabloou māg libro p'ājim (3:23-24).

Pabloou hīchab dawaa k'ap'Λ hapi sim, māg maach peerdāajem hiek t'umaam k'ΛΛN hat'eemk'a sim (9:1–11:36). "Har t'um maach Pörögta hamach dau haug k'augpi jēeu nām k'ΛΛnan hāu peerdātk'aju" ha sīewai (10:13), judío k'aba hawiajā judiojō peerdāju.

Salud

¹ Romapien, maach hāba Cristo hiek hāk'a nām gaaimua k'odk'a t'ΛnΛm k'ΛΛn, ¿jāgpai nā keena?

MΛΛn Pabloou, Jesucristo chog. Muata pārag māg hēsap p'ā deepāi chirām. Hich Jesucristoouta mā jār haujim, jāga Hēwandamau maach peerdā haaujē ha jaaujem k'amk'iir.

² Mag hich Hēwandamau jāga maach peerdā hauju ha sim hiek'an jōoingarwe hich hiek jaaumienag p'āpitarr hiekpaiu. ³ Wajapcharan mag hiek'an Hēwandamau hich Chaai higwiata mag p'āpijim, maach Pör Jesucristo higwia. Maach māig heegarm k'ΛΛn dāi hāba sīeicheegpain, rey David k'ararr chaain hewagam k'ΛΛn heeta sīi parhoobam k'ΛΛnjō t'aabachējim. ⁴ Mamā mag hamau hi t'ōotarrta deeu hiiu p'iidātarr gaaimua, maimua Hēwandam Hak'aar hi dāi sīejewai hag juu t'eegau hōor hajaug paajem gaaimua, hichta Hēwandam Hiewaa chi juu t'ierrk'a sīerrāmjā hōrag k'ap hapiejem.

⁵ Mag Jesucristoouta hāu mā jār hauwia hi hiek jaaujemk'a chitām, mag hi hiek jaau chitām

gaaimua meupierram k'ʌnau hirigta hʌdʌraa hamach peerdʌpinaa hi hipierra hamk'īir. ⁶ Mag meupierram k'ʌn ha chirʌm haig, muan pāarpata jaau chirʌm, pāarjā hich Jesucristoouta hich dēnk'a hautarr haawai. ⁷ Mag pāar Romapienjā Hēwandama jāsene haajem k'ʌn haawai pāragta mʌg hēsap p'ā deepāi chirʌm, pāarjā hi hōor haawai. Muan maach Haai Hēwandamagjā jēeunaa maach Pör Jesucristoogjā pāar kōit jēeu chiraajem, pāar hāu heeg hoonaa pāar k'ōinaa p'ē wai wēnʌrramk'īir.

Pabloou Romapien hoon mam k'ōchk'aajerr

⁸ Keena, deeum nem jaauju nawe pārag jaauk'im: Muan Jesucristo gaaimua hich mag Hēwandamagta hāu hajim ha chiraajem, pāachdēu hāk'atarr hiekta hagt'a hogdʌba durrum higwia deeum durram magwe pāar hēugar hōrāu wajap'a hig hiyʌn haajem paar. ⁹ Muan hāba Hēwandam Hiewaau maach peerdʌ haaujem hiek warag hōrag k'ap'ʌ hapijuuta hēk'a chiraajem. Magua, hich Hēwandama jāk'ap'ʌ sim, mua hichig jēeupierr chadcha pāar kōit jēeujem. ¹⁰ Mag nʌm dāi hīchab nawe pāar hoom k'ōchag chiraajeewai hirig jēeu chiraajem, pāar hoon mʌch pāimk'īir, majā hichdēu mag k'ōsi chirʌm k'ai mama. ¹¹ Mag pāar dāi k'īircha hoom k'ōchag chirʌmʌn, pāachdēu hāk'atarr hiek gaaita warag hubʌ paauk'amamk'īrau. Pari magamk'īran, mʌchdēu pārag Hēwandam hiek jaau chitʌm gaaimua hich Hēwandam Hak'aragta pāar dāi hichdēu k'ōsimjō hapim k'ōsi chirʌm. ¹² Mama wajapcharan mag pāachpaita mua jaau chitʌm gaaimua hubʌ k'aba,

hagdaujö maach t'umaam k'ɻnnta k'ñir honee
hapim k'õsi chirñm, maach t'umaam k'ɻnnau
hãbam hiekpaita hãk'a naawai.

13 Cristo gaaimua k'odamnaan, mua pãrag k'ap'ɻ
hapim k'õsi chirñmn, biek k'apan mɻchdëu
pãar hoon majujú haajemñu; pari magñmjä
hagt'a pöd maba chirñm. Mamɻ hãuta pãar
haar bark'iin, deeum durr maawai haajemjö,
muan pãar heejä hõor k'apanaam k'ɻnnagta
warag Hëwandam hiek hãk'apim k'õsi chirñm.

14 Mamɻ hagt'a mag k'apanaam k'ɻnnau hãk'aba
haawai dëbpaarta paraa chirñmjö Cristo dñi mɻ
chigaa chiraajem, t'umaam k'ɻnnag hich hiek
jaauumk'ñir mɻ jñr hautarrta hãaur k'ɻnnagpai
jaau chiraawai. Mua jaauju haai chirñm chi
t'et'emnaanag, bñlrjä serbiiba k'it'ëem k'ɻnnag,
k'ñirjug k'augk'am k'ɻnnag, k'ñirjug meraa k'it'ëem
k'ɻnnag, t'umaam k'ɻnnagta jaauju haai chirñm.

15 Maguata chadcha pãar jam Roma p'obör hee
naajem k'ɻnnagjä maach peerdñajem hiek jaauum
k'õchag chirñm.

Jäga haajë maach peerdñajem hiek hãk'aawai

16 Mag Hëwandamau maach peerdñhaaujem hiek
hürwia hãk'a nñm gaaimuata t'um chi mag hãk'a
nñm k'ɻnnan hichdëu peerdñhaaujeeawai mɻ chan
hi hiek jawaag bñlrjä chigaa haa k'augba chitñm.
Hiin chadcha nacharan judionaan heepaita
jaaujeejim. Magtarrta hñs hewag pawia durr
chaaur judionaan k'abam k'ɻnnagpa jaaujem,
hamjä hagjö peerdñtk'amk'ñir. **17** Mag maach
peerdñajem hiek hãk'aawaiipaita Hëwandamau
maach chi hãk'a nñm k'ɻnn pekau chuk'u

hapääijem, warrijä hich magta pekau chuk'u narrjö. Hichdëu magju higwia nawe hich hiek p'äpitarr gaai jaauwai:

“Har chi mΛ hiek hÄk'a nΛm gaaimua bÄlrjä pekau chuk'u haajerrjö nΛm k'Λnta mua hich mag mΛch dënk'a hauju” ha sim. *(Hab. 2:4)*

JÄga nΛ hÖor HËwandam higbam k'Λn

¹⁸ Pari har t'um Hëwandam högk'aba hi dau na maach hinaam nem waunaa dich k'apeen dÄijä nem hagcha k'aba haajem k'Λn gayan, ya Hëwandam k'ir machag burrimΛ sim, mag nem k'aigbam waum k'Öchgau hi hi chaarta hürjööpajä k'aba naawai. ¹⁹ Pari Hëwandamau mag ham gaai k'ir machag meeju ha simΛn, hichdëucha hörag hich juu hooppi sim gaaimua hi k'ap'Λ haju haai nΛmta juau hogt'om mag k'augbamjö naawaiu. ²⁰ Chadcha Hëwandam chan hÄbmuajä hooba haajem, pari hamau wajap'a k'irjuk'iin, nem t'um t'ΛnΛm hirua wautarr hoowiapai, “Hää, jÄgan chadcha Hëwandam sim” haju haai nΛm. Hichdëu mΛg durr hompaatarr haigmua hewag pawiajä merag chuk'u sim, hichta chadcha Hëwandam haawai warrgarwejä hichpaita hich mag juu t'eeg sïerrΛm. Pari mag hi juu hoo nΛmta, juau hogt'om hi higjööpajä k'aba haajem. Magua pöd hamau, “Hëwandam sim k'augba naawaita mag hÄk'aba haajem” haju k'aba nΛm, ²¹ chadcha Hëwandam sim k'ap'Λ nΛmta mag hÄk'aba naawai. Mag hi sim k'ap'Λ nΛmta, hi k'irag heejä haba, ni hamach nem hig nΛm deejem paarjä hirig hÄu hajim haba sïerrjëem. Magju k'ääi warag hamachdëu nem parhoobam wau

nʌm gaaimua, k'iirugpata hār t'ʌnʌmua sīi maadēu nem higmap'amta k'iiru sīsidʌm; wajapcharan Hēwandam hiek hat'eem sīi hedaramjōta sīsidʌm.
22 Hamachdēupain hamau nem t'um k'ap'ʌ nʌm haajem; pari mag k'ap'ʌm hanʌmta, k'iirug chuk'umjō warag parhoobata nem wau nʌm.
23 Mag naawaita maach hompaatarr Hēwandam hich mag t'ōojā k'augba sīerrʌmʌgta jēeubanaa warag nem parhoobam nem hamachdēupai wau nʌmʌgta jēeujem. Sīi maach dajēk'u k'it'ēem k'irk'a waunaa, nem hichpan k'irk'a waunaa, nemchaain bā jayapamjōm waunaa, wa sīi jēbjā gaai jāau jēedʌ sīerrjēemjōo k'āijā waunaa magʌmʌgta jēeujem, magʌmta hamach hēwandam hawia.

24 Pari hamach mag t'ʌnʌm gaaimua Hēwandamau warag hamag hoobamjō hapʌiwia hamach t'āar hee nem k'aigba wauju k'iiru sīsidʌmta warag hʌdʌraa hamag waupi sim. Mag, hamach wir haigpai chik'am hōor dāijā sīi parhooba t'ʌnʌm gaaimua, maach chi bigaaum k'ʌnta chigaa haajem. **25** Mag nʌm dāi hamau hamach garmua maach Hēwandam chaarta hisegnaa jūrr nem parhoobamʌgta hee t'ʌnʌm. Hich chi nem t'um hompaatarragta jēeuju haai nʌmta, hirigta jēeuba, sīi hirua nem waumarragta jēeu nʌm. **26** Hamach mag nʌm gaaimuata Hēwandamau warag hamag hoobamjō sīi nem maach hinaamjō sīsidʌmta warag hʌdʌraa hamag waupi sim. Magp'ōbaadeewai chará chi hʌlinaujā sīi hamach hʌlin hap'ata hamachdēu ham haig hemk'ooin dāimjō t'ʌnʌm. **27** Maagwai chi hemk'ooinjā hich hagjō warag hʌlinjā higba,

hamach hemk'ooin hap'ata h^lain d^limjö ham k'öchk'a t'^ln^lmua maach chi bigaaum k'^ll^lnpata chigaa hapiejem, mag hamachd^leu waum haig maach hinaamjö nem wau n^lmua. Mam^l ham j^lg n^lm paar chan H^lewandamau ham gaaai jua t'^lu deebam.

²⁸ Hamau hamach garmuata H^lewandam higba naawai hich H^lewandamajä hamag hoobamjö hap^liwia s^li parhoobam k'^lirjug maad^leu higmap'amta warag h^lad^lraa hamag k'^lirjupi sim, magbaawai parhoobam nem wauju k'abamta hamach k'öchagpierr waumk'^lir.

²⁹ Maguata s^li wir haig dich k'apeen d^lijä nem hagcha haba, parhoobata t'^ln^lm: dich h^lor k'abam d^li k'apese, nem k'aigbamjä t'umta waum k'^losi, chik'am nemjä dich d^len hapim k'^losi, nem k'aibag, chik'amnau nem wai n^lm hoowia hagjö paarpam k'^losi, juaujä chik'am t'^loo, chik'am d^li k'u^ll^lrnem, s^leunem, chik'am k'aibag waaunem, ³⁰ chik'am jaaunem, chik'am k'^lirchajä hiek'aanem, H^lewandamjä k'öchk'aba, chik'am serbiibag p'eenem, hamachd^lepai hamach t^lö hiek'aanemnaa s^li nem hatchcharag, chik'am k'aibag wauju k'^lirjuanem, chaainjä d^lennaanau hiek'aawai hamachig k'abamjö hipierraajä k'aba, ³¹ H^lewandam hiek hat'eejä j^lg k'^lichag, hamach hiek'atarrjä chadcha hagjö haba, dich k'apeenjä k'a k'öchk'aba, k'^lir haubaad^lemjä k'^lir t'^lua chluunaa dich k'apeenjä dau haug k'augbata t'^ln^lm. ³² Mag t'^ln^lm^ln, hamach mag n^lm paar jerrba H^lewandamau k'^limie durr hamach bark'^ll^liju k'ap'^l n^lmta mag t'^ln^lm. Pari mag^lmta warag hamach jua plaba, parhooba nem waunaa

bigaaum k'ʌnau hamach dënjö waauwaijā magta
k'ōsi t'ʌnʌm.

2

*Hēwandamau k'aigbam k'ʌn däi hichdëu
hampierr haju*

¹ Pari hābmua k'āijā, hí chan magba chirʌm haju. Mamʌ pua chadcha mag k'īirju chirʌm k'ai, hōor wajap'am hawiajā, mʌ hiek hūrbá pʌrlag jaauk'im: Pua chik'amnaan jaauwai pʌchpaita däi wir haig jaau sīebahab, hamau nem wau nʌmta pʌchdëujā däi waaujeewai. Magua pua pöd, "Mʌ chan Hēwandam dau na k'aibag chuk'u chirʌm" haju k'aba sim. ² Pari maadëu k'ap'ʌ nʌm, Hēwandamau hōor däi hamachdëu nem waaujempierre haajem. Magua maadëu k'ap'ʌ nʌm, magʌm nem k'aigbam waaujem k'ʌnnan hirua hamach k'īircha jaaunaa hich juu machag hāwatab k'aba hāwatpiju. ³ Pari pʌ, chik'am higwia jāan mag sīerrʌm haajemta, pʌchdëujā hamau nem waaujem k'īir hich hagjö wauba haajeeb. Mag simta, ɿpuā k'īirjuawai pʌchta Hēwandam juu heemua peerdʌju ha chirā? Pʌ chan peerdʌbam. ⁴ Chadcha Hēwandamau warre pʌ gaai mas deeba haajem. Pari mag pʌch chig haba haajeewaijā, puan pʌch wajap'a sīewaita mag pʌch chig haba haajempii sim. Pari pua k'augba sim, mag hirua hāu pʌ dichba haajemʌn, pʌch k'aibag hisegwia hich jʌrmk'īrta mag pʌ chigjā haba sīi warag hoobamjōo haajem. ⁵ Pari Hēwandamau mag pʌ hig simta, pʌch jāg t'eeg gaaimua pʌch garmuata hi higjā higba, sīi warag hichdëu hōor hi hagk'am hed hamachdëu nem k'aigba waaujerrpierr hamach k'īircha jaaunaa ham gaai juu

k'ʌaba deeju hedta pʌch gaai mas hamk'īir hich k'īir machag sīi hāwat p'iepi simjō sim.

⁶ Mag hedta dich nem waaujerrpierr hagdaujö hichdēu k'ap maach dāi haju. ⁷ Har hāgt'ar höbērwia bʌlərjā meeба hich mag wajap'a wēnʌrraju k'īirju nʌm dāi Hēwandumagta hamach t'ö hiyʌʌ hapim k'ōchgau warag nem wajap'am happai wauju hēk'aajem k'ʌʌnan, hirua hich dēnk'a hauju, hich mag hich dāi wēnʌrramk'īir. ⁸ Pari har hi higar k'abanaa warag nem k'aigbamta waum k'ōchk'aajem k'ʌʌn dāin, k'īir machag t'ʌʌnʌmua warre ham gaai jua k'ʌabata hirua deeju. ⁹ Magbaadeewai judionaan mag nem k'aigba waaujem k'ʌʌnta wajap dau haug waup'öbaadēm dāi hōk'īirjug pōoma hajurau. Pari wajapcharan hamach happaijā k'aba, judionaan k'abam k'ʌʌnjā nem k'aigbam waaujem k'ʌʌnan, t'umta hīchab hich hagjō haju. ¹⁰ Mamʌ magju k'āai judionaan har nem wajap'am waaujem k'ʌʌnan hāgt'arjā hich dāi wajap'ata wēnʌrrapiju. Mag nʌm dāi hīchab hichdēuta ham t'ö hiek'anaa k'ōinaa hich dāi p'ē wai nʌrraju. Pari hirua magjujā judionaan dāipai k'aba, t'um judionaan k'abam k'ʌʌn hawiajā nem wajap'a waaujerr k'ʌʌn dāin hich hagjō haju. ¹¹ Hirua mag hāaur k'ʌʌnpaita daipiinaa hiwiir hābam k'ʌʌn k'a hisēe k'aba haajeewai judionaan hawiajā chi k'aigba nʌm k'ʌʌnan, judionaan k'abam k'ʌʌn dāi k'aibag hāba t'ʌʌm, Hēwandumau hoowai.

¹² Judionaan k'abam k'ʌʌnau chadcha judionaan dēnjō Moiseeu ley p'ā pʌatarr chuk'u nʌm. Mag chuk'u naawai mag ley gayam hiek k'augba pekau waaujerr k'ʌʌnag Hēwandumau

mag hiek higbaju. Pari hichiita hamjā hok'oob k'aba hok'ooju, hamach pekau gaaimua. Mamə mag Moiseeu ley p'ā plarr wai naawai hag gayam hiek k'ap'Λ nəmta pekau waaujerr k'ΛΛnagan chadau, hag gaai jaau simjö hipierraα k'aba harr gaaimuata Hēwandamau hamag hag hiek hēudΛwi warre ham dau hap'ΛΛ hajujā jaauju.

13 Wajapcharan mag ley gayam hiek k'aug chirawiajā hag hipierraα k'abam chan Hēwandam na wajaug chuk'u sim. Magarrai hūrwia hag hipierraα simΛn chadau hich Hēwandamaujā wajap'a sim ha sim. **14** Pari jāg judionaan k'abam k'ΛΛnau Moisés ley chuk'u nəmta, sīi hamach k'irjug heemuapai hag gaai jaau simjö nem waauwai, merag chuk'u sim hamachdēujā k'ap'Λ nəm, k'ani wauju haai nə wa waubaju haai nə. Mag nəm haig maata hamachigan ham leiu.

15 Maguata mag nem wajap'a waauwai, mag leita hamach k'irjug hee wai nəmjö haajem. Mag naawai, k'ar nem wajap'a waauwai wa k'aigba waauwaijā, maguata hamag jajaauk'amjö haajem, hü sī wa k'aigba sī. Mag hamach k'irjug heepai jāga wēnΛrraju haai nə ha k'ap'Λ naawaita, maach hi hagk'am hedjā Hēwandamau Moisés ley higba, hamachdēu k'ap'Λ haajerraupaita hōor dēnjö warag ham k'aibag waumjö haju wa ham kōit hiek'amjö haju. **16** Maigtā mua māg maach peerdΛajem hiek jaauwai jaaujemjö, chadcha Hēwandamau hich Hiewaa Jesucristoogta hōrau meraa nem waunaa hamach hödegpai k'aigba k'irjuajerrjā dawaa hamag jaaupiju.

Jāga nə judionaan Moisés ley wai nəm k'ΛΛn

17 Mua jūrr judionaanag magk'im, mΛ hiek hūrbat: Pāar hiek mag pāarta judionaan haawai Moiseeu ley p'ā pλarr hλark'a nλmuata pāach peerdΛju hanaabma. Magnaa, pāar meeunta hich Hēwandum hōor haawai, hichiita peerdΛju hawi pāachdēupai pāach t'ōojem. **18** Pāachdēuta hirua nem waupim k'ōsimjā k'ap'Λnaa mag ley gaai jaau simjö k'anta wauju haai nΛ wa wauju k'aba nΛ ha k'ap'Λ nλm haajem. **19** Pāar hiek mag pāachdēupaita mag ley k'augbam gaaimua dau k'īsumjö nλm k'ΛΛnja jaau harrnaa sīi k'īchag heemjö wēnΛrram k'ΛΛn bōjā wΛΛrļiju haai nλm haajem. **20** Wajapcharan pāachdēuta k'augbam k'ΛΛnag jaau k'augnaa k'īrjug meraapaim k'ΛΛnagjā jaau k'aug nλm haajem, mag ley gaai chadam hiek p'ā wai naawai pāachdēuta nem t'um k'ap'Λ nλm hawi. **21** Ma chadcha magju haaima. Pari pāachdēu chik'amnag mag jaau nλmta, k'an jägwi pāachdēu jaaujemjö haba haajerramma. Pāachdēun hōrag nem jīgk'apiba jaaujemta, jägwi pāachdēun chadcha jīgk'ajerramma. **22** Pāachdēun pāach k'apeenag chik'am hλlinjā waupiba jaaujemta, jägwi pāachdēujā chik'am hλlin waaujerramma. Pārau k'ōchk'aba haajem, hōrau hamach juau nem waunaa maata hamach hēwandum hawi hagΛg jēeu nλm hoowai. Hamau mag nλm haig chadcha k'aigba sim; pari pāachdēu mag nλmta, jägwi pārau hamau hamach hēwandamag jēeujem deg nem wajap'am wai sīsidΛmjā jīgk'ajē. ¿Mag nλmjā pekau k'abá? **23** Pāachdēupain pāachdēuta mag ley gaai chadam hiek p'ā wai nλm hawi, haata wounjö t'ōojerram. Pari mag hiek'a nλmta, hag gaai jaau simjö k'aba, Hēwandum hichaaur nem wau nλm

gaaimua jūrr bigaaum k'ʌnag Hēwandam hēugarta k'aigba hiek'apiejem. ²⁴ Pāachdēu jāgju k'apta hich Hēwandamaucha pāar jōoin higwia hich hiek p'āpitarr gaai, “Pāach gaaimuata har chi mʌ hiek hāk'aba nʌm k'ʌnaun warag mʌ hēugarta k'aigba hiek'aajem” ha jaaubajieb.

²⁵ Wajapcharan mʌgta sim: Chadcha har Moiseeu ley p'ā pʌarr hiek wajap'a hʌrk'a simʌgan mehēu p'ʌrbich nʌmjā hāu sim. Pari mag p'ʌrbich wai simjā mag ley hʌrk'aba sim chan, parta mag p'ʌrbich nʌmuia Hēwandam hōork'a nʌm hag dauchach hich gaai wai sim. ²⁶ Pari magba mag mehēu p'ʌrbichba ni judiojā k'aba simuata mag ley gaai jaau sim wajap'a hʌrk'a simʌn, magan mehēu p'ʌrbichba sīewijā, maata Hēwandamagan p'ʌrbich simjō sim, hich dau na wajap'a sīewai. ²⁷ Magua, Hēwandamau maach hi hagk'am hedjā chi mag ley gaai jaau sim hip-ierra simuata, pāar dēnjo mag chi dauchach hich mor gaai chuk'u hawiajā, hich garmua pāar jaauwimʌcha jaauju, pārau pāchta Hēwandam hōor hawia hirua jaautarr dauchachjā pāach mor gaai wai nʌmta mag hi ley p'ā wai nʌm gaai jaau sim hipierraajā k'aba narr haawai. ²⁸ Pārau k'augba nʌh, judiok'a nʌm chan sīi maach dēnnaan judionaan haawai hōor dak'ir dich jōoin hi pʌaba wēnʌrrʌm k'aba, ni sīi Hēwandam dēnk'a nʌm k'ʌn dauchach wai chirʌm hanʌmjā k'abam. ²⁹ Judío chaar habarmʌn, sīi dich morta dauchachpiju k'āai, Hēwandam dau na t'āar wajap'a nʌmu. Mag nʌm haiguin chadau sīi judionaan hi hʌrk'a nʌmuia k'aba, hich Hēwandam Hak'arauta mag maach t'āar wajaug hapi sim. Magta t'āar wa-

jap'a nʌmʌn chadau, dichjöpaim k'ʌʌnau k'aba,
hich Hēwandamauta chadcha maach hāu wēnʌrrʌm
haju.

3

¹ Pari mag nʌmta hābmua k'āijā, “K'an gaaimua magan maar judionaanta judionaan k'abam k'ʌʌn k'āaijā Hēwandam dau na hāucha nʌmma” wa “K'an wajaug sī, mag p'ʌrbich nʌmua dich mor gaai dauchach nʌm” hak'iin, ² jaauju pōoma t'ʌnʌm. Pari chadcha maachta deeum k'ʌʌn k'āaijā hāucha nʌmʌn, maach meeunagta hich Jōiraujā t'umaam k'ʌʌn hat'ee hich hiek p'ā deetarr gaaimuau. ³ Pari magtarra, ɿjāg hāaur k'ʌʌnau hāk'amap'amjō nʌmjāma? ɿPārau k'īrjuawai ham mag nʌm gaaimua hich Jōirau haju haajerrjā chadcha magba sīi hich mag k'īr hok'ooju k'ai? ⁴ Magju habá. T'umaam k'ʌʌn nem sēunem hawiajā hich Hēwandam chan sēu chuk'u s̄ierraawai hichin hiin nem hagchata jaaujem. Maach k'aibag jawaagjā hich mag s̄ierrʌm higwi jōoi David k'ararrau Hēwandam hiek gaai magjim: “Pua hōor k'aibag jaauwaijā hamau, ‘Puan nem hagchata jaaubarm’ haju.

Chad k'abam nem hōrau pʌch gaai t'awaijā pʌchdēuta ganab k'aba ganju” ha p'ājim, “pachta hagpierra chitaawai.” (*Sal. 51:4*)

⁵ Pari mag maach k'aigba nʌm gaaimuata warag Hēwandam maachjō k'aba hagpierra s̄ierrʌmjā maadēu k'ap'ʌ nʌm k'ai, magan ɿjāgāwa? Sīi parhoobam k'ʌʌnau k'īrjuajemjō k'īrjuk'iin, magan Hēwandamau pōd hōor hamach pekau gaaimua dau hap'ʌ hapiju k'aba sim haju haai nʌm, mag

pekau gaaimuata hich hagpierraar chit^lmjā wajap'a k'augpiejeeawai. ⁶ Pari ma chad k'abam. Mag hak'iin magan Hēwandaman hagchajā k'aba parhoobata nem wau sīerr^lm hak'am. Hēwandam hichpa magta sīerr^lm hak'iin, jāga hichdēu maach hi hagk'am hedjā pāar k'aigba naajim wa häu wēn^lrrajim k'āijā haju maachig.

⁷ Wa magba häbmua k'āijā plaba, “Pari mag m^lch k'aibag chir^lm gaaimua jūrr mua hōrag Hēwandamau hōor dāi hagpierraar nem waaujem higwia hi wajaugta p'epi chir^lmjō chir^lmta, jāga mag^lm gaaimua Hēwandamau m^l dau hap'^{ll} hapibarju” haju. ⁸ Pari mag hamau jaau n^lmjō mag k'aigba n^lm gaaimua hi wajaugta p'epimjō n^lm k'ai, jāgwi warag nem k'aigbamta wauju k'aba n^l, mag^lm gaaimua jūrr hich mag hi wajaugta p'ēmk'iir. Chi mag n^lm k'^{ll}naun hamachdēu mag k'iirju n^lm gaaimuata hōrag jaauwaijā, muan magta jaau chit^lm haajem, mag^lm gaaimua m^l hēugar sēuk'a nem hīgk'am k'ōchgau. Pari chi mag n^lm k'^{ll}nan, Hēwandam dāi k'ujr n^lmjō n^lm gaaimua, hi juu machag hāwatub k'aba hāwatju.

Maachin t'um pekaupanau

⁹ Magan ḥmaachin jāgata n^lmma? ḥMaach chi judionaanta judionaan k'abam k'^{ll}n k'āajā Hēwandam na wajapcha n^l? Magjā k'abam. Maachin, chaig m^lchdēu jaau chirarrjō, judionaan k'abam k'^{ll}n dāi hāba judionaan hawiajā t'um pekaupanau, Hēwandam hiek p'ā sim gaai jaau simjō. ¹⁰ Mag hi hiek p'ā sim gaai jaauwai,

“Hēwandam dau na wajap'am k'ʌn chan hābjā chuk'um” ha sim.

¹¹ “Hēwandamau wajap'a wēnrrapi simjö chan hābmuajā hi dēnjö k'īrjuba sim; hābmuajā hi higmap'amjöta sim.

¹² T'umaam k'ʌnauta hi haar baarjem k'ʌd hiseg-naa k'ʌd k'aibag garta wët t'ʌnʌm.

T'umaam k'ʌnnta warag hār t'ʌnʌsim; hi dau na wajap'am k'ʌn chan hābjā chuk'um” ha sim. *(Sal. 14:1-3; 53:1-3)*

¹³ “Jāgʌm k'ʌnnan sīi chik'am hēugar k'aigba hiek'aagpaita sīsidʌm.

Sēuk'a nem jaaunem sīsidʌm” ha sim. *(Sal. 5:9)*

“Par hiek'aupai chik'am t'ōojem hak'iin, jāgʌm k'ʌnnaun nemk'ierr dēnjö hōor dajēk haju” ha sim. *(Sal. 140:3)*

¹⁴ “Ham hiin, sīi chik'am t'ōp hiek'aagpaita sīsidʌm gaaimua hihasimjöta sīsidʌm” ha sim. *(Sal. 10:13)*

¹⁵ “Sīi bʌlr habarm gaaimua chik'am t'ōjuuta k'īrju sīsidʌm;

¹⁶ hamach wēnrrampierr sīi hōor dau hap'ʌn hapijuuta hēk'aajerram.

¹⁷ Hamach mag nʌm gaaimua bʌlrjā k'ōinaa wēnrraju k'augba nʌm” ha sim. *(Is. 59:7-8)*

¹⁸ “Hēwandam hök'ö haju k'īrjug chan bʌlrjā k'īr hee paba haajerram” ha sim. *(Sal. 36:1)*

Magta p'ā sim hich Hēwandam hiek gaai.

¹⁹ Chamʌg Hēwandam ley gayam mua jaaubarm chan hoob pārau sīi hāba judionaan k'abam k'ʌn hat'eepaita mag jaau chirʌm hamiet. Maadēu k'ap'ʌ nʌm, mʌg hiek'an maach judionaan

hat'eeepata mag p'āpijim, maagwai Hēwandamau māg durr hi hagk'am hedjā t'umaam k'ān hamach k'aigba narr k'ap, Hēwandamau hamach k'aibag wauju jaaubarm hūruraijā sīi k'īu hi hiek hūrmk'īir. ²⁰ Chi lein sīi maach pekau pōm k'it'ēem k'ap hapiegpaita hich Hēwandamau p'āpitarr haawai mag hārk'a narr gaaimuapai chan pōd Hēwandamau maachig, “Pāar pekau chuk'u naawai mā dāijā hiekk'ōr chuk'u nām” habaju.

Jāga Hēwandamau maach kulp chuk'u hapäaijē

²¹⁻²² Pari hīs jūrr Hēwandamau maachig k'ap hapi sim, jāga mag hi dāi hiekk'ōr pōm nāmjō narrta pekau chuk'u harr k'ānjō nāisí. Chadcha warrgarwejā hichdēu ley p'āpitarr gaai jaaunaa sīi hich hi jaaumienagjā hichdēu magju hich mag jaaupiejeejim. Pari magjujā mag ley hārk'a nām gaaimua k'abam hajim. Hīs mag pekau chuk'u harrjō nāmān, Jesucristo hiek t'āraucha hāk'a nām gaaimuata, judío wa judío k'aba hawiajā, Hēwandamau t'um mag pekau chuk'u narrjō p'ē wai sim. Mag Cristo k'urau k'aba hak'iin chan ni hābjā peerdābam; ²³ t'umaam k'ānta hamach pekau gaaimua hamachdēupai Hēwandamag hamach hisegpi nāmjō hi warpta wēnārrām, hichdēu waupim k'ōsim waujōjōopajā k'aba. ²⁴ Mag Hēwandam warpta wēnārrāmō naab mamā, hí t'umaam k'ān dāi wajap'a k'itaawai mag dichdēu nem hajap'a wau nām paarjā k'aba, hich garmuata mag maach hi dāi hiekk'ōr pōm narrjā higba, Jesucristo gaaimua maach pekau chugpaawia hiekk'ōr chuk'u sīi hich dāi dau parii hapiejem. ²⁵ Warrgarwe hichdēu hōor

peerda haaujeeawai chadcha hōor pekau wau nāmjā hoobamjöta ham haaujeejim, hich Hiewaa pāi nām hora. Pari hīs ya Hēwandamau mag Jesucristota hōor kōit t'ōmk'īir p̄libarmua maachig k'ap'ā hapi sim, chadcha warrgarm k'ānājā hauju haai sīejim. Pari mag hauju hayaa hapiegan Cristo meewia hich bag hārbarmua hichta hōor pekau chugpaajem k'apijim, hich Hēwandamau. ²⁶ Mag, warrgar haajerrjō hīsjā chi Jesús hiek hāk'a nām k'ān chan ya tag kulp chuk'u nām haju haai sim Hēwandamau, chadcha ham k'aibag paarjā Jesuu hādaraa hich t'ōpitarr haawai.

²⁷ Mag k'ai magan Moiseeu ley p'ā p̄arr hālark'a nāmuata kulp chuk'u nām hawia pōd dich t'ōju k'aba nām. Hēwandamau mag maach kulp chuk'u hapāi simn, mag ley hālark'a nāmuia k'aba, hāba Jesús hiek t'āraucha hāk'a nām gaaimuata mag maach kulp chuk'u hapāi sim. ²⁸ Wajapcharan maan māgtā sim: Hēwandamaun Jesús hiek t'āraucha hāk'a nām k'ānnta ya tag kulp chuk'u nām ha jaaujem. Hirua mag sīi ley gaai jaau sim hiekta hōrag hālark'api jaauba sim, hich dāi hamach pekau gaaimua kulp chuk'u nām ha jawaag. ²⁹ ¿Wa pārau k'īirjuawai Hēwandam sīi maach judionaan dēnpaí, warrgarwejā maach jōoinagta hich hiek p'ā derr haawai? ¿Hí hīchab durrpierram k'ān Hēwandam k'abá? ¿Mag hiek maach jōoinag p'ā deetarrjā t'umaam k'ān hat'ee k'abajī? Chadcha hichpaita durrpierram k'ān Hēwandamma. ³⁰ Tag Hēwandam chuk'u hāba hich happaita sīerrām. Hichdēupaita chadcha Jesucristo hiek hāk'aa chaar hāk'a nām k'ānnan, judío wa judío k'aba hawiajā, magamjā higba t'um hāba ya bālārjā kulp chuk'u

narrjö hapääijem. ³¹ Magan jāgáwa. Mag maadëu häk'aa chaar häk'a n̄lisiewai, ¿mag ley maach hat'ee tag baleeba haadëp s̄ieb? Baleeba s̄isim habá. Mag baleeba hapiju k'ääi, mag häk'aa chaar häk'a n̄muata warag hārcha hi baleepi n̄m k'abáwa, warrgarwejā hich magta Hēwandamau häk'api jaaujerr haawai.

4

Jāga Abrán Hēwandam dau na pekau chuk'u har-rjö s̄isijī

¹ Pāadē k̄iirjubat, jāga warrgar maach jöoin Abrán k'ararrjā pekau chuk'u harrjö s̄isijī Hēwandam dau na. ²⁻³ Hēwandamau hoowai jöoi Abrán hich dau na nem wajap'a waaujerr gaimuata kulp chuk'u hapläimuan, Abranau wir haig hich t'ö hiek'aju haai s̄iek'am. Pari Hēwandam hiek p'ä sim gaai jaauwai, bñlrljā chaain chuk'u n̄m hee, Hēwandamau hichig chaain k'apan hapiju jaautarr hiek häk'abaawaita Hēwandamau hi k'aibag hisegp̄iwi hi tag kulp chuk'u hapläijim ha sim, s̄ii mag häk'atarr paarpai. Magua pöd hirua Hēwandam dau na hich t'ö hiek'aju k'aba s̄lejim, mag hiek'aag nem wautarrjā chuk'u harr haawai. ⁴ Maadëu k'ap'ñ n̄m, hōor p'idk'apiwi p'ag n̄m chan s̄ii par dee n̄m k'abam. Mag p'agbarman hich p'idk'atarr paarta p'ag n̄m, hichiita hirig p'agab k'aba p'agju haai naawai. ⁵ Pari Hēwandamau hich hiek häk'aa chaar häk'a n̄m k'ññn pekau chugpaa n̄m chan mag k'abam. Hamau hamach higamk'ñir nem wajap'a wauba haajerr hawiajā, pari hamau hāba Cristoouta chadcha hamach peerdñ hauju haai sim hawi

hamach t'āraucha hāk'amān chadau, mag hāk'a nām gaaimuata hag najā pekau chuk'u harrjö hapāiju. ⁶ Mag, ham nem wajap'a waaujerr paarjā k'aba, sīi ham pekau Hēwandamau chuk'u harrjö habapāim k'ān honee nām higwiata jōoi David k'ararraujā jaaujim. ⁷ Mag hirua p'ātarr hiek gaai mag sim:

“Har Hēwandamau ham k'aibag chugpaawi hamau pekau waaujerrjā higba habarm k'ānta chadcha honee nām.

⁸ Har maach Pör Hēwandamau hamach mag k'aigba narrjā wajap'a waupāinaa tag magām hiekjā higba habarm k'ānta honee haju” ha p'ā sim. *(Sal. 32:1-2)*

⁹ Mag simta, ¿pārāu k'īrjuawai, mag honee haju hanāmjā sīi judionaan mehēu p'ārbich nām k'ān hat'eepai k'ai? Wa hīchab judionaan k'abam k'ān hat'eepata jaau sīwa. Chaig māchdēu jaau chirarrjö, mag Hēwandamau jōoi Abranjā hich mag pekau chuk'u haajerrjö wajaug paapāijim hanāmān, hichdēu t'āraucha hāk'atarr gaaimua hajim. ¹⁰ Pari wajap'a k'īrjubat. Jāagwaichata mag hi wajaug paapāijī? ¿Mehēu p'ārbichtarr k'ur, wa hag nawe? Hag nawe k'abajieb. ¹¹ Mag p'ārbich nāmta chi dauchach hajim, t'āraucha hāk'abaawai hich Hēwandamau wajaug paapāinaa pekau chuk'u haajerrjö hapāi nām dēn. Magtarr haawai hich jōoi Abranta judionaan dēnjö mag mehēu p'ārbichba naawiajā pari t'āraucha hāk'a nām k'ān pōrk'a sīsijim. Magta hīchab hewag pawiajā hāk'aa chaar hāk'a nām k'ānan hich mag jaar haajerrjö hīsjā Hēwandamau wajaug paapāijem. ¹² Mag p'ārbichbarmua hīchab

hichta mag p'ʌrbich nʌm k'ʌn pörk'a s̄isijim, majā pari hichdēu hæk'atarrjö hæk'a nʌm k'ʌn dēn mamʌ. Pari mag p'ʌrbich wai naawiajā, hichiita Abranau hich dēn p'ʌrbichju nawe hæk'atarrjö, hamaujā t'ārauchata hæk'aju haai nʌm.

*Hēwandamau hichdēu magju hatarrjö hajuun
hich hiek hæk'a nʌm k'ʌn dāita magju*

13 Hēwandamau Abranag jaauwai, hi chaain hewagam k'ʌnagta hirig deeju harr durr j̄apiju hajim. Pari hirig mag jaautarr chan mag s̄i Moiseeu ley werplarr hʌrk'aajerr gaaimuajā k'aba, hich Hēwandamau hichig magtarr chadcha hæk'atarr haawaita mag deeju jaaujim. Mag hich hiek hæk'abaawai bʌlrjā pekau chuk'u harrjö Hēwandamau hi wajaug paaplijim. **14** Mag s̄i ley hʌrk'a nʌm k'ʌnta hirua mag wajaug paapäajem hak'iin, magan parta Hēwandam hiek t'āraucha hæk'aajeek'am. Mag hichdēu ley deetarr hʌrk'aawaita mag maach wajaug paajem hak'iin, magan maach d̄i magju ha jaautarrijā pōd magbak'am, hābmuajā pōd hag gaai jaau simjö t'um hʌrk'a hauba haajeewai. Magua, ley hʌrk'a nʌm gaaimuapai chan hōor peerdʌbam. **15** Lein warag Hēwandamau hōor gaai jua k'aba deeju k'ap hapietga sim, ley paraam haigjā hichiita hōrau pōd hag gaai jaau simjö haba haajeewai. **16** Magua mag Abranag jaautarrjö maach d̄iijā wajap'a hajuun, hi hiek chadcha hæk'a nʌm gaaimuapaita magju. Mag gaaimuapai haawai maach peerdʌ haauwaijā hōrau k'ap'ʌ haju, dichdēu nem wau nʌm paar k'aba, hāu hich garmuata maach

peerd^Δ hau sim. Mag sīi hāk'a n^Δm gaaimuapai haawai, hewag pawiajā maach mag hāk'a n^Δmua Abrán chaaink'a n^Δm k'^Δnauta haub k'aba hauju, Hēwandamau deeju jaautarr. ¹⁷ Hirig mag hiek'atarr jaauwi hich Hēwandam hiek p'^Δ sim gaaí, "P^Δ mua chadcha hōor durrpierram k'^Δn haaik'apiju" ha sim. Mag hiek'atarr Hēwandamauta hōor mee sīsid harrjā p'iriutk'anaa nem chuk'u harr heejā hompaa haaujem hiekta hāk'ajim Abranau.

¹⁸ Hēwandamau hichig magtarr haawai, ya jōoiraan pamta chaaijā chuk'u narr hāba, Abranau chadcha hich chaai paarpaju k'ap'^Δ sīsijim, hichta mag hōor pōm durrpierr t'^Δn^Δsiju k'^Δn haaik'aju higwi, Hēwandamau hichig, "P^Δ chaain k'apaana chitaju" ha jaautarrjö. ¹⁹ Hirua k'ap'^Δ sīejim, hichjā jōoiraanaa hi hūan Sarajā hūanaa k'itarr haawai hamach pōm wēn^Δrrabaju. Pari mag jōoiraan sīerr hawiajā hirua k'ap'^Δ sīejim, Hēwandamau hichig jaautarr haawai hich chaai chuk'u meebaju. Magua mag peer cien años sīerr hāba, Abranau hāba hag hiekta jāg t'^Δba wai sīsijim. ²⁰ Hirua mag "Mua hāk'abamjā" haba, sīi Hēwandamau hichig chaai deeju hatarr chadcha paarpajuuta warag k'^Δirjunaa, "Puan p^Δchdēu nem magju hatarrjā chadchata wau sīerr^Δm" haajeejim Hēwandamag, hi t'^Δ hiek'amamua. ²¹ Hirua k'ap'^Δ sīejim, chadcha Hēwandam juu t'eeg sim, hichdēu nem magju hatarr wawaag. ²² Hichdēu mag k'ap'^Δ hāk'a sīerr gaaimuata, Hēwandamau hich hiek p'^Δtarr gaaijaau simjō pekau chuk'u harrjö hi wajaug paap^Δijim haajem.

²³ Mag Abranau hāk'aa chaar hāk'atarr gaaimua

Hēwandamau hi kulp chuk'u paatarr jaau nám chan hi happaijā k'aba, ²⁴ hewag pawia maachjā hagjö kulp chuk'u paapäiju k'ʌn higwiapata mag p'äpójim Hēwandamau hich hiek gaai. Wajapcharan mag maach Pör Jesús p'iriu hautarr hag Hēwandam gaaai t'āraucha hök'aawaita hīchab hich Hēwandamau maach pekau chugpaawi kulp chuk'u narrjö maachjā haaujem. ²⁵ Mag maach Pör Jesuuta Hēwandamau maach pekau paar hōrag hädraa t'ōopijim, mag t'ōotarrta deeu p'iriu hat'amua maach pekau chugpaapääig.

5

Jāga nʌ h̄s pekau chuk'u harrjö wajaug paapäiwi

¹ Mächdëu jaau chirarrjö, maachdëu t'āraucha Jesucristo hiek hök'a nám gaaimua Hēwandamau maach pekau chuk'u narrjö wajaug paapäijim. Magua ya hīsin maach hi däi k'ōinaa nám maach Pör Jesucristo gaaimua. ² Hi gaaimuata hīchab Hēwandamaujā maach däi wajap'a haajem, hi hiek t'āraucha hök'aawai. Mag nám gaaimua hīchab honee nám, hich mag wajaug s̄ierräm däita wēnrraju k'īirju naawai. ³ Pari mag m̄g hatag hi däi wēnrraju k'īirjuwiapai k'aba, m̄ig heegarwe maach dau haug waauwaijā hich mag honee naajem, mag nám gaaimua warag maach t'āar p'īiupiejem k'ap'ʌ naawai. ⁴ Maagwai mag t'āar p'īi naawai mag dau haug wau námjā hāwatju k'ap'ʌ hāwat námta Hēwandamau hoowaijā häu sim. Mag gaaimuajā honee naajem. Mag Hēwandamau maach häu hoo sim k'ap'ʌ naawaita warag mag hi k'īircha hoo wai wēnrrram k'ōchag t'ʌnámjā

hogdʌba haajem. ⁵ Mag hi k'īircha hooju k'īirju nʌmʌn, hich Hak'aar maachig deetarraujā chadcha hichdēu maach daupii wai sim k'ap'ʌ hapi s̄iewai hichiita hi hoob k'aba hooju k'ap'ʌ nʌmʌu.

⁶ Dich juapadamaupai chan pöd dich pekau heemua höbéraagjā jua t'eeg chuk'u narrta, mag hi hoob k'aba hooju k'ap hamk'īrta Cristo bēewia maach t'umaam k'ʌn kōit meechedjim, magbarmua maach chi k'aigbam k'ʌn peerdʌ hawaag. ⁷ Pārau k'ap'ʌ nʌm, chadcha t'et'e sim, s̄ii hābmua hʌdʌraa chik'am kōit hich t'ōopiju. Hich k'īrau chan, Hēwandum hiek gaai jaau simjö nem hajap'am happai waaujem kōit hawiajā, hābmuajā hʌdʌraa hich t'ōopibaju. Tale s̄ii woun wajaug sim paran hābmua k'ājjā hich t'ōopiju; pari mag hawiajā mag nʌm hanʌm chan wajappai hürba haajem. ⁸ Pari Hēwandum magbajim maach dāi. Maach pekau pöm nʌm hāba, Cristo pāijim maach kōit t'ōmk'īir. Mag pāibarmuata hirua hich garmua chadcha maach k'ōsi sim k'ap hapijim. ⁹ Mag, maach k'aigba narrjā higba Cristo maach kōit meetarr gaaimua ya hi dāi kulp chuk'u naawaita, hi gaaimuata hīchab Hēwandum maach hi hagk'am hed maach gaai hich k'īir machag meeju harrjā hāu maach juu k'ʌpəlīju, ya bʌlərjā pekau chuk'u harrjō naawai. ¹⁰ Warr maach pekau hee wēnʌrraajeewain maachin Hēwandum dāi hiekk'ōr pömta naajim, maachdēu hi higba narr gaaimua. Pari mag Cristo maach kōit meetarr gaaimua Hēwandum dāi maach k'ōinaa hapi sim k'ai, magan hich hiiu p'iidʌtarr gaaimuajā hīchab maach haub k'aba hich haar hauju, ya Hēwandum dāi k'ōinaa

wënʌrraawai. ¹¹ Pari mag hich haar haujupaijā k'abam. Maach Pör Jesucristoou Hēwandum däi mag maach k'ōinaa hapitarr paarjā hirig hāu hajim hanaa hich Hēwandumta t'ö hiek'aajem, honee naawai.

Adanau hōor hok'oopitarr, jūrr Jesuu peerdʌ haaujem

¹² Hich jägta hajim hīchab warrgarjā: Hich mag Jesucristo meetarr gaaimuapai maach peerdʌajemjö, hōor hābpai pekau wautarr gaaimuata hīchab t'umaam k'ʌnnta hewag pawiajā pekau paarpagk'ajim. Mag pekau gaaimua chi nacha pekau wautarr wounjā meetarr haawai maach hewagam k'ʌnjjā hagjö t'umaata hö deejim, t'umaam k'ʌnnta pekau wau t'ʌnaawai.

¹³ Ley chuk'um haig parhooba nem waauwaijā magʌm paar hiek'aba haajeeb mamʌ, Moiseeg Hēwandumau ley p'āpiju nawe hichiita ya chi pekaun s̄ejim. ¹⁴ Mag chi pekauta warrgurwe s̄ierr haawai Adán s̄isierr haigmua k'īeb Moisés s̄ierr jaarjā mag pekaúata hewag pawiajā hōor t'um dajēgpi wai s̄isijim. Hēwendumau Adanag hich k'īrcha jaautarrta hi hichaaur hawia pekau wautarrjö hewagam k'ʌnnaau chan hamachdēucha waubajierrab mamʌ, hichiita hamachdēu nem wauju k'aba nʌm k'ap'ʌ narrta waujim. Mag wautarr gaaimuata hamachdēujā hich Hēwendumaucha jaautarrta hichaaur habarmjö pekau waujierram.

Wajapcharan mag Adanau nacha k'aigba harr gaaimuata hōor t'um dajēk nʌisierrjö, nassi pawia Cristo bēewaijā hi meebar m̄ gaaimuata hīchab

jūrr hōor t'um peerd_λju haai naisijim. ¹⁵ Mam_λ mua mag chir_λm haig chan mag Adanau pekau wautarrta hewag pawi Hēwandamau maach hat'ee hich Chaai p̄itarrjō h̄ū sim haba chir_λm. Nacha hich Hēwandamau woun hompaatarrau, wajapcharan Adanauma, hi hiek hūrba hi hichaaur hawia pekau wautarr gaaimuata hewag pawiajā t'umaam k'_λnta hō deejim. Pari mag t'umaam k'_λnta k'_λch n_λm hoobaawai, Hēwandam maach d_λi wajap'a k'itaawai, jūrr maachig regalo wajapcharamta sīi par deebarmjō hajim, hich Hiewaa Cristo p̄ibarmua. Cristoou maach t'umaam k'_λn hiiu haum k'_λchgau maach kōit hich t'_λopibarmua hichdēu nem wauju haai sīerr hatchata waujim. ¹⁶ Mag warrcha hōor hābpaimua pekau wautarr gaaimua t'umaam k'_λnta Hēwandam d_λi hiekk'ōr paarpapijim. Pari mag hiekk'ōr pōm hich d_λi paarpatarra, ham pekau pōm t'_λnarrjā higba, t'umaam k'_λn kōit meemk'_λir Cristo p̄itarr gaaimua pekau chuk'u narrjō deeu wajaug paap_λijim. ¹⁷ Hiin chadcha hābpaimua mag pekau paarpatarr haigmua hich chi pekauta nem jua t'eeg sīsijim, hichdēuta hōor t'um dajēk haag. Pari Hēwandamta hag k'_λai jua t'eegcha sīerraawai hagjō woun hāb mag pekau paar maach kōit h_λd_λraa hich t'_λopitarr gaaimua mag_λm t'um pōdp_λiwia, hōrjā wajaug paawia pekau chuk'u harrjō hap_λaijem, hajapcharan Jesucristo gaaimuama. Mag hich t'_λopitarra, mag h_λd_λraa hamach wajaug paapi n_λm k'_λnta hich dēn_λjō nem k'aigbamjā t'um pōdp_λaijem k'_λnk'a wēn_λrramk'_λir hajim.

¹⁸ Wajapcharan jāg Adán hich happai pekau

wautarr gaaimua t'umaam k'ʌnnta Hēwandam dāi hiekk'ōr paarpatarrjö, hīchab Jesucristoouta hich Haai hipierra maach kōit hich t'ōopitarr gaaimua mag hiekk'ōr pōm narrjā magba harrjö hapäajem, hich mag wēnʌrrramk'īir. ¹⁹ Wajapcharan hābpai mag Hēwandam hiek hūrba hi hichaaur harr gaaimua hōor pōmta pekau paarpagk'apitarrjö, hich hagjö hīchab hābmua hāu hich Haai hipierra maach t'umaam k'ʌn kōit meetarr gaaimua hōor pōmta hagjö wajaug paawia pekau chuk'u narrjö n̄nisiju.

²⁰ Warrcha Hēwandamau ley deewain, hōrag hamach pekau wau n̄lm k'ap hamk'īirta dee-jim. Pari magbaawai mag hamach pekau wau n̄lmjā k'ap'ʌ n̄lmta warag hat'uuchata k'aibag hap'ōbaadēm hāba, hich Hēwandamaujā hich jāg hōor dau haug k'aug paraa k'itaawai, hīchab hamag wajapcha k'ap'ʌ hapijim, hichdēu ham peerdʌ hauju haai sim. ²¹ Warr jāg pekau hōor meepieg hichta juu t'eeg hārpai sīerrjö, hīsjā hīchab Hēwandam juu t'eegta jūrr hag k'āaijā hārpai sim, maach Pör Jesucristo gaaimua mag maach pekau pōm narrta chugpaap̄iwinia jūrr hich dāita hich mag hi dēnk'a wēnʌrrramk'īir.

6

Pekau wawaagan maachin chi meemjö n̄am, mama Cristo hat'ee nem wawaagan hiiu n̄am

¹ Mag pekau hat'uucha waauwaita Hēwandamau maach dāi wajapcha haajem hanaawai, magan ḡwarag hich magta pekau wau wēnʌrrrajupá, mag pekau wau n̄lm Hēwandamau

chugpaapäräik'ampierr chadcha hich maach däi wajap'a k'itäm k'ap haag? ² Mag k'abam. Jesucristo däi naawai tag pekau waumaaugau ya maach chi k'échamjö nämta, jäga mag bälärjä dich k'aibag räaba hagt'a pekau wau wënlrraju haai nám habarju. ³ Pärau k'ap'lä nám, Jesucristo hiek häl'awia maach hi t'är gaai pör choowi hi dënök'a nám k'ännan ya hi däi hoor hääbaimjöta nám. Mag naawai tag pekau wauba haagjä warre hi däi hääba k'échtarrjöta nám, ¿ma pärau k'augba ná? ⁴ Wajapcharan mag maach pör choo nám haig, warre Cristo däita hääbam jëbdegpai bëppäitarrjöta nám, tag pekau waujujä k'augba haag. Pari mag meebarmjö harran, sii tag warramjö nem k'aigbam wauba haagpai k'aba, jürr hich Cristo simjöta wënlrraagau. Wajapcharan Hëwandamau hich Chaai p'iriou hautarrjö, maachjä hich hat'ee hiiu p'iidäbarm k'ännejöta hapi sim, hääba hichdëu k'ösimjö wënlrramk'ir.

⁵ Mag nem k'aigbam waumaaugau Cristo däi hääba meetarrjö naawai hagjö hi däi hääba p'iidäbarmjöta nám, jürr nem wajap'am happaita wawaag. ⁶ Magua, maadëu k'ap'lä nám, warr maach Cristo däi k'aba naawai dich k'öchagpierr nem wauju k'irjug wai narrjä ya hich Cristoou hich däi hääba pakuls gaai meerpbärlimjö hajim, magbarmua magäm k'irjug warre juu t'eeg chuk'u haadeewai tag mag pekaúgta dich k'ääi hälpai hapiba hamk'ir. ⁷ Chadcha maach meewai chan tag nem waujujä k'augba haadeejewai pekaúajä maach hogdäpäajem, ya tag hich hipierraab habaju k'ap'lä siewai. Hich hagjöta sim hñchab Cristo däi meebarmjö haawaijä: pekaúa pöd maach däi

hiek t'eeg chuk'u sim. ⁸ Mag ya maach Cristo däi k'ëchwi nłmjö naawai maadëu k'ap'ʌ nłm, maachjä hñchab hich Cristo simjöta wënłrraju, pekaúgta hñdłlr dich hñrpapiba. ⁹ Maadëu k'ap'ʌ nłm, Cristo hiiu p'iidłtarr haawai tag meebam; hí tag maach dajëk'um k'łłnjö k'aba s̄sim. ¹⁰ Cristo meetarran, hőor pekau paarta meetarr haawai, chi pekau jäg hichdëu hőor dajëk haajemjä warre hich Cristo garmuata pödpłijim. Pari mag meetarrta deeu hiiu p'iidłwia s̄ierrłmłn, hich gaaimua jürr hõragta Hẽwandam t'ö hiek'amk'řrau. ¹¹ Mag pääar ya Cristo hich garmua mag pekau pödpłitarr däita naawai tag pekau waumaaugau ya chi k'ëchamjöta habat. Magarrau Cristo däi nłm gaaimua Hẽwandam hat'ee nem wajap'a wawaagan chadau jürr k'řir hubagta habat.

¹² Pekaúg chan hoob hñdłraa pääach gaai hñrpapimiet, s̄ií warrgar pääachdëu nem waum k'ōsimpai waaujerr wawaag. ¹³ Nem k'aigbam wawaag chan ni bñchk'un hawiajä hoob pekaúgta pääach gaai hñdłlr hapimiet. Mag k'ääi Hẽwandamagan chadau pääachta s̄ií k'ajap'am nem jua choogjemjö hidëu pääach däi hichdëu hampierr hapibat. Ya pääar mag nem k'aigbam wau wënłrramaaugau, Cristo däi hãba meewia deeu hiiu p'iidłwi naawai, Hẽwandamagta pääachdëupai warre pääach t'um t'łsřebapłit. ¹⁴ Pärau magta hamłn pekau chan bñlrgjä pääar däi hiek t'eeg chuk'u s̄isiju. ¿K'an jägwi? Pärau s̄ií pääachdëu k'řirju nłmjö Moiseeu ley p'ã platarr hñlrk'a nłmuu k'aba, hãba Hẽwandamau hich garmuata pääach pekau hee wënłrapimaaugau hñu pärag k'řirjug dee s̄iewaima.

Hēwandam chogk'a naawai nem hagchata wauju haai nám

¹⁵ Mag, mua Moiseeu ley p'ā p̄atarr h̄l̄rk'a námua k'aba hāba Hēwandam maach d̄ai wajap'a k'itaawaита maach peerd̄a haaujem ha chirám haig, hābmua k'āijā, Hēwandamaу maach chig habaju hawi, "Magan warag pekau wauju haai naabahab" haju. Pari magjā k'abam. ¹⁶ Magju k'āai wajap'a k'īrjunaата nem waubat. Pārau pāachdēuta jaauju haai nám, ḡpekaúgta h̄ld̄lr pāach h̄rpapim k'ōsi n̄, hok'oом hiek hok'oog, wa Hēwandam chogk'am k'ōsita n̄, hi hipierr námua hi haar höbéraag? Pāachdēu higbarmta pāar pörk'a S̄isiewai maguata pāar hich chogk'a wai s̄isiju. ¹⁷ Warran pārau chadcha pekau chogk'a námjöta naajim, pāach k'ōchagpierr nem waaujerr gaaimua. Pari h̄is jūrr pāar gaaimua Hēwandamagta h̄l̄u hajim ha chirám, pāachig jāga wēnrraju haai n̄ ha jaautarr hiekta pārau t'ārauchata h̄l̄k'a naawai. ¹⁸ Mag pekau jua heemua Hēwandamaу h̄l̄u pāar peerd̄a hautarr haigmua h̄isin pārau jūrr hi chognaanau, hichdēu nem k'ōsimjö nem hagchata wau wēnrraawai. ¹⁹ Mua mag chik'am chogk'a nám jaau chirám, s̄ii cha m̄chdēu jaau chirám wajap'a k'ap'a hamk'īrta mag ejempla pārag jaau chirám. Magba hak'iin pārau pōd k'augbaju, k'anta mua jaau chirám. Mag m̄chdēu jaau chirámjö, hich jāg warr s̄ii pāach k'ōchagpierr nem k'aigbam waaujerr gaaimua pekaúgta h̄ld̄lr pāach h̄rpapiejjerrjö, h̄ichab h̄isjā warre pāachdēupai pāachta t'um Hēwandamag t'as̄ebapäit, hichdēu k'ōsimjö nem wajap'ata wau námua chadcha hi hōork'a hāba hi hat'eepai wēnrraag.

20 Chadcha warr pāar sīi pāach k'ōchagpierr nem wau nām gaaimua pekau chogk'a nāmjö naajee-wai chan Hēwandamau waupi jaau simjö wau-jujā k'īirjuba haajeejim, hagt'a hi hōor k'aba narr haawai. **21** Pari hīs hewag panaa hoowai, k'an wajaug sīejī mag k'aigba wēnārrarr. Hante hīs magām k'īirjuawai warag maach chigaata sim, mag dich nem k'aigba wau nām gaaimua sīita warag maach hok'oopiejeeawai. **22** Pari hīs chan pāar warr pekau chogk'a narrjö k'aba nām; hīsin pāran jūrr Hēwandum chognaanau. Pari mag hi chogk'a nāmān chadau hante maach hat'ee wa-jaugta sim, mag nāmuata hi hōork'a hi hat'eepai wēnārranaa hi haar hōbērwi hi dāi naaimaju haawai. **23** Pekau chogk'a nāmjö nāmuān sīi warag maach hok'oom hiekta hok'oopiejem. Pari jūrr Hēwandamau hich chogk'a wēnārrām paar maachig deeju jaau simān, hāgt'ar pawiajā hich mag hich dāi p'ē wai sīsijuuta jaau sim, maach Pōr Jesucristo dāi hōor hābpaimjö naawai.

7

Cristo dēnk'a nāmān hāli jaai paraamjöta sim

1 Cristo gaaimua k'odamnaan, pārau ley k'ap'ām k'ān haawai pārau meraa k'aba nām, lein maach hiiu durrum horapaita maach dāi hiek t'eeg sīejem. **2** Pāadē k'īirjubat: Hāli jaai paraamjā hich hagiöta sīebahab. Ley gaai jaauwai, chi jaai meebam haiguin hich jaai gaai jāgadau jā simjöta sim hanām, rāaju k'aba. Pari chi jaai meebaraaden chadau mag jā simjö sīerrta hēedlbaadēmjö sim, tag jaai chuk'u haadeewai. **3** Pari mag jaai paraa

simta deeum hemk'ooi däi k'apes hamän magan pekauta waubarm, hich jaai k'abam däi haawai. Pari chi jaai meebaraadeen chadau ya deeum jaai hauju haai sim, mag hich jaai gaai jā simjö sīerrjā ya hēedλbaadëmjö sīewai. Mag, k'oopawia hich hap sīsimta jaai hau simän magan pekau k'abam.

⁴ K'odamnaan, päärjä hīchab hich hagjöta naabahab: Warran leita päär jaaijö sīejim. Magua hichiita pārau hag gaai jaau sim hipierraab hab k'aba haajeejim. Pari tag pekau waumaaugau ya pääar Cristo däi meetarrjö naawai ya mag ley pääar däi tag hiek t'eeg chuk'u sīsim. Ya hīsin pāran jūrr Cristo dënëu, har meewia deeu hiiu p'iidatarr dënma. Mag hi dën'k'a naawaita Hēwandam dau na nem wajap'a wau wēnλrraju.

⁵ Warr maach parhoobam k'λλnjö sīi dich pekau hee wēnλrraajeewai leiu maachig nem parhoob waupiba jaau sīejim. Pari magtarrta nem k'aigbamta waipi jaautarrjö warag parhoobam nemta waum k'ōchk'a p'öbaadëwi sīi hok'oo nλisijim. ⁶ Pari mag narrta hīs jūrr nem k'aigbam waumaaugau Cristo däi hāba meewi nλisimjö nλm. Mag Cristo däi meebarmua hīsin maachin hāba Hēwandam chognaanau, ya mag leita maach k'āai hārpai k'aba sīewai. Pari mag hi chogk'a nλm chan mag ley gaai jaau sim hλλrk'a nλmua k'aba, hich Hēwandam Hak'arau wēnλrrapi jaau simjö wēnλrramuata mag hi chogk'a nλm.

Pabloou hich pekau k'aug hautarr

⁷ Mag k'ai, ¿magan Hēwandamau ley deetarran pekaupá? Mag k'abam. Hēwandamau ley deetarr chan pekau k'abam. Pari mag ley

k'urau k'abamuan, mʌch pekau paraa chirʌmjä k'augba chirak'am. Mag ley gaai "Hoob chik'am nemta pʌch dën hapim k'ōsi ham" haba s̄iek'iin, mua b̄l̄rjä k'augba chitak'am, magpai nʌmuia pekauk'a höb̄er sim. ⁸ Pari mag ley k'aug hat'amjö habaawai chi pekaúata warag mʌrlʌg chik'am nem k'ōsi haju haai k'aba chirʌmpata warag k'ōchk'apibarmjö hajim. Pari ley chuk'umuan magbak'am. Wajapcharan ley chuk'um haiguin, pekaun s̄i hiek t'eeeg chuk'uta sim, nem k'aigbam maachig waupieg. ⁹ Warr hagt'a daumeraa chiraajeewain mʌch pekau wai chirʌmjä k'augbata chirarr haawai mʌ häu chirajim. Pari maimua ya mʌchd̄eu chi ley gaai jaau sim k'aug hat'aawaita, h̄ichab mag mʌchd̄eu nem wauju k'abamta waum k'ōchk'ak'ak'am gaaimua ¹⁰ warre mʌch hok'oo chirʌmjä k'ap'ʌ chirsijem. Magta hajim. Wajapcharan mʌchd̄eu k'īrjuawai, mag ley h̄l̄rk'a nʌmuata mʌch peerdʌ haujupii chirajim; pari magtarrta jūrr hich hag leíupai warag mʌch hok'oojuuta mʌrlʌg jaaubarmjö jaubaawai ¹¹ mua k'ap'ʌ haad̄ejim, chi pekaúata s̄i mʌch k'ūgurbarm. ¿Pari jāga magjī? Par ley t'um h̄l̄rk'a haubaju h̄l̄rk'a chitarr gaaimuama. Wajapcharan mag ley t'um pöd h̄l̄rk'a haubam gaaimua, warag pekau wau chirʌmuata mua k'aug hat'ajim h̄ichab, chadcha mʌch hok'oo chirʌm.

¹² Magua k'ap'ʌ habat keena: Hēwandamau ley deetarr chan pekaujö k'aigba k'aba sim, hich Jōoiraucha deetarr haawai. Mag lein chadcha chi wajap'amlu, hichd̄eu nem k'ōsimta waupi jaunaanaa maach häu wēnʌrrramk'īrta deetarr haawai.

¹³ Magua, ley gaaimua chan m^Λ hok'ooba, pekau gaaimuata hok'oo chirajim, leíu wajaug jaa sim chaaur s^īi m^Λch k'õchagpierra nem wau chitarr gaaimua. Pari mag ley gaaimuata h^īchab mua k'ap'^Λ haadéjim, pekau chadcha nem wajap'am k'aba sim. Wajapcharan H^ēwandam hiek gaaimuata maadëu k'ap'^Λ n^Λm, pekau chadcha hat'uuchata k'aigba sim.

¹⁴ Maadëu k'ap'^Λ n^Λm, h^āgt'armuata ley dee-jim. Pari m^Λan s^īi hich m^Λig heegarpaim^Λu. Mag chiraawai pekauta wounjö m^Λch pörk'a wai chit^Λmjö, hirua nem k'õsimta wau chit^Λm gaaimua hi chogk'a chit^Λm. ¹⁵ K'augbam k'ar m^Λ j^āga chiraajem k'ai. Pari m^Λch himeerba, chadcha H^ēwandamaujā k'õsinaa m^Λchdëujā nem waum k'õsimta wauba, hagt'a nem k'aigbam m^Λchdëu waumap'amta waaujem. ¹⁶ Mag leíu waupiba sim nemta m^Λchdëujā waumap'a chir^Λm haig, magan m^Λch paarmua mag ley wajap'a sim ha chir^Λm. ¹⁷ Magua m^Λchdëu k'õchk'abam nem wau chir^Λm haig, s^īi juau hogt'om k'abam. Mag^Λm wau chir^Λm chan m^Λchdëucha k'aba, m^Λch d^āi t'aabatarr pekau m^Λ gaai h^ārpa simuata mag waipi simjö haajem. ¹⁸ Mua k'ap'^Λ chir^Λm, m^Λg chir^Λm haig chan b^ālrjā t'āar wajaug chuk'u chir^Λm H^ēwandam dau na. Magua, nem wajap'a waum k'õsi chir^Λmjā pöd wauba haajem. ¹⁹ Magju k'āai mag nem wajap'a waum k'õsimjā waubanaa nem m^Λchdëu waumap'amta waaujem. ²⁰ Pari mag m^Λchdëu nem waumap'am waauwaijā, s^īi m^Λch k'īrauta wauba, m^Λch d^āi pekau t'aabatarrauta warag m^Λ gaai h^ārpawi mag^Λm waupim k'õsi haawaita mag^Λmpa wau-

maajem.

²¹ Magua mua m^λchdëupaijā m^λch k'ap'^λ chir^λm, m^λch k'īrjuguan nem wajap'am happaita waum k'ōsim hee, nem k'aigbam wauju k'īrjugta maach na garpapak'amjö haajem. ²² Maagjeeb mam^λ Hēwandamau ley deetarran m^λch t'ārau k'ōsinaa hichiita hag higar chir^λm. ²³ Pari mag Hēwandam ley k'ōsi chirab mam^λ, mua k'ap'^λ chir^λm, jūrr hāb hagjö m^λ mor hee simuata m^λchdëu k'īrju chir^λm chaaur k'īrjug k'īet m^λr^λg k'īrjupi sim, hichdëuta ganaag. Ma, chi pekau m^λch d^λi t'aabatarrau. Hichdëuta woun dēnjo m^λ p^λr wai simjö haajem, hichdëu nem k'ōsimta waupieg. ²⁴ ¡Hēh, hapk'iit^λ m^λdam! Mag^λm k'īrjubaadeewaita honegjā chuk'u chiraajem. ¿K'aiuwaata mag maach mor hee pekau sim juu heemua maach k'aigpér hat'aagáwa? ²⁵ Hāba hich Hēwandamaupaita maach Pör Jesucristo gaaimua maach k'aigpér hauju haai sim. Magua hirigta häu hajim ha chir^λm, hich mag Jesucristo gaaimua. Wajapcharan m^λgta sim: M^λch hödiun, Hēwandamau k'ōsimta wau chit^λmua hi chogk'a chitam k'ōsi chir^λm. Pari mag chir^λmta, Cristo k'urau k'abamuan, pekauta hagt'a wounjö m^λ k'āai hārpai s^λek'am.

8

Hēwandum Hak'arau jaauamjö wēnarragaag

¹ Mam^λ häu magba, maach ya Jesucristo hiek hāk'awi hich dēnk'a n^λm k'ānnau chan tag pekaúgtta hich mag hād^λlr dich hārpai hapiju k'aba n^λm, mag pekau waaujerr paajjā hok'oopimaaugau ya maach hich dēnk'a naawai.

² Pari magaagan chi Hēwandam Hak'arau maach hich Cristo dēnk'api hat'amua mag maach hok'oopiju harr juu heemua peerdə hat'aawaita mag pekaúgta maach hārpai hapiba haajem.

³ Wajapcharan m̄gta hajim: Moiseeu p'ā p̄atarrau pōd pekau juu heemua maach k'aigp̄er haubajim, mag pekau maach d̄ai t'aabatarr gaaimua pōd mag ley hārk'a hauba harr haawai. Pari Hēwandaamau magbajim. Hēwandaamau hich Hiewaachata maach wounaan k'īir t'egwia p̄ājim. Mag hich m̄g maach chi pekaupanjö k'itajieb mam̄, b̄ālrjā pekau waubajim. Mag p̄āiwia maach k'aibag kōit t'ōopibarmua, maach gaai haju harrra warag hich Chaai gaaita hād̄raa mas hapijim, magbarmuata jūrr mag pekau maach d̄ai juu t'eeg s̄ierrta warre juu t'eeg chuk'u hapääig. ⁴ Magta hajim Hēwandaamau, hichd̄ēu ley deetarr gaai maachig waupi jaau simjö wēn̄rramk'īir. Magaag ya tag warr maach pekau hee wēn̄rraajeewaim k'īirjugjö k'aba, hich Hēwandam Hak'arau waupi jaaumamjöta nem wau n̄m.

⁵ Har s̄ii hamach bi heem k'īirjug d̄āipai bāauwi pekau wau wēn̄rram k'ānan, s̄ii hamach k'ōchagpierra nem wauju k'īirju s̄ierrjēem. Pari har Hēwandam Hak'arau jaau sim hiperraata nem wau n̄m k'ānan, hāba hichd̄ēu k'ōsi simjöta nem wauju k'īirjuajem. ⁶ Hēwandam Hak'aragta hād̄raa dich d̄ai hichd̄ēu hampierr hapi n̄m̄, k'ōinaa Hēwandam d̄āita hich mag wēn̄rraju. Pari magba s̄ii dichd̄ēu nem waum k'ōsim̄gta hād̄raa hich mag dich gaai hārpapim̄, jūrr hok'oom hiekta hok'ooju. ⁷ Ḷāgwi mag hok'ooju? S̄ii mag dichd̄ēu

nem k'ōsimagtā hādāraa dich gaai hārpapinaa jūrr Hēwandam hichaaurta nem waaujeewaima. Dich mag nem wau nām gaaimua hi hipierraajā haba, wa mag hi hipierraā haju hēk'ak'iinjā, hichiita pödbaju. ⁸ Har mag sīi hamachdēu nem k'ōchagpierrta nem waaujem k'ānnau chan pöd bālrjā Hēwandam honeeupi hauba haajem, hamachdēu nem wau nām gaaimua.

⁹ Pari pāar magba nām. Pārau hagt'a mag sīi pāach k'ōchagpierr nem wau wēnrraba, hich Hēwandam Hak'araū nem waupi jaau simjōta nem waaujem; majā chadcha mag hi Hak'aar wai nām k'ai mamā. Pari hābmua mag Hak'aarta chuk'u sim chan magan ma chan Cristo dēn k'abam. ¹⁰ Pari chadcha Cristo pāar t'āar hee sīejem k'ai, pāach pekau gaaimua pāar moron jēbeg paauk'awiajā, pāar hak'aran hich mag hiiu sīsiju, ya hich Hēwandamauchata pāar k'aibag chugpaawi bālrjā pekau chuk'u harrjō hapāiwia naawai. ¹¹ Chadcha mag Jesucristo p'iriū hautarr hag Hak'aarta pāar t'āar hee sim k'ai, magan mag pāar mor jēbeg paauk'abarmjā deeu Hēwandamau mag hich Hak'aar pāar hee sīejem gaaimuapai deeu p'iriutk'a haju.

¹² Jāan magau keena, cha māchdēu jaau chirāmjō. Maachin chadcha Hēwandam Hak'aragta hidēu hichdēu hampierr hapiju haai nām maach dāi. Pari jūrr dichdēu k'ōchagpierr nem wawaag chan bālrjā magju k'aba nām. ¹³ Pari pārauta hūrbamjō sīi pāach k'ōchagpierrta hich jāg nem wau wēnrrāmān, pāran hichiita hok'oob k'aba hok'ooju. Mamā pārau mag sīi pāach k'ōchagpierr haju k'āai, mag Hēwandam Hak'araū

pāach juag hoo nám dāi pāach garmuata warre pödpäräi hamän chadau, magan hok'ooba hich mag pääar hää wënärraju.

¹⁴ K'ap'Λ habat: T'um har Hēwandam Hak'aragta hädäraa hamachig hichdëu nem jaaum haig jaaupinaa hi hipierr nem wau nám k'λλnta chadcha Hēwandam chaainaau. ¹⁵ Mag hich Hak'aar deebarmua hich chaalink'a hautarr chan, sii mäig heegar chik'am chogk'a nám k'λλnau hamach patronnaan högk'ajemjö hich hök'ö wënärramk'ir k'abajim. Magju k'ääi mag hich Hak'aarta deetarr haawai hirig jéeuwaijä chadcha hich hag Hak'araupai bälärjä hinag chuk'u hirig Haai hichëpiejem. ¹⁶ Mag hich Hak'aar maachig deetarrauta jürr maachig jajaauk'amjö haajem, chadcha maach Hēwandam chaalink'a nám. ¹⁷ Mag chadcha hi chaalink'a naawai, hich Hēwandamaau hich haar paauk'abaimaa, maachig deeju ha simjä chadcha deeju, magbaawai Cristo däi häba maachdëujä nem t'um wai naamk'ir. Pari mag hich Hēwandamaau Cristo däi harrjö maach däijä wajapcha hamk'iran, hich jäg Cristo dau hap'λλ mäig heegar nərraajerrjö maachjä hagjö hi gaaimua dau haug hau wënärraju.

Mag hatag Hēwandamaau maach däi wajap'a haju

¹⁸ Hiin mäig heegar haawain maachin chadcha mag dau haug wau wënärraju; mamaλ jürr mäg hatag hägt'ar paawaita wajapcha naaimaju k'irjuawai chan, mag dau haug wau nəmjä sii warag maadëu higbata sim. ¹⁹ Chadcha mag sim k'ap haag päädë k'irjubat: Maadëu k'ap'Λ nám, mäg durr gaai maimua hedjä heejä nem

t'ʌnʌm t'um ya hīs chan warr Hēwandamau hamach hompaatarrjö k'aba t'ʌnʌm. Mʌg maach wounaan dau haug wau nʌmjö, hīchab hamjā waragta heegar paauk'amam. Pari maadēu k'ap'ʌ nʌm hīchab, ham mag t'ʌnaab mamʌ, Hēwandamau maach p'iriutk'a hauwia hīchab hamjā deeu wajaug paapäiju. Magua hamachdēujā magju k'ap'ʌmjö, Hēwandamau maach hichdēu wajaug paatarr k'ʌnʌn dāi dau daau bëejuuta wounaan dēnjö sīi nʌ k'odt'ʌnʌm. ²⁰ Warr Hēwandamau mʌg durr hompaawai chadcha wajap'ata waupäijim, mag gaaimua hōor p'it'urg chuk'u wēnʌrramk'īir. Pari magtarrta mag Adán pekau gaaimua chi durrpata warre hār jopjim. Mag hār sīsimjā hich k'īrau k'aba, hich Hēwandamauta magpijim. Mamʌ hichdēu k'ap'ʌ sīejim, hich mag k'aigba sīerram hiek k'aba, ²¹ hewag pawiajā deeu hūwaai hichdēupai haunaanjö pör k'oreu hat'amua maach hich chaaink'a nʌm k'ʌnʌn dāi hāba wajaug paapäiju. ²² Maadēu k'ap'ʌ nʌm, mʌg durran hʌli chaai hawaagpaawai bi machgau hidaau haadēp haajemjöta sim. Pari mag hidaau t'ʌnaawi ya hat'aawai honee haadeejemjö, hīchab mʌg durrjā cha hich simjö sīerram hiek k'aba, hichiita hijā hīchab deeu durr wājāúg paju. ²³ Mamʌ hīs mag mʌg durr happai k'aba, maach hich Hēwandam Hak'aar wai nʌm k'ʌnʌnpata gaai machag nʌm, Hēwandamau da maach hawaan bëeba haawai. Magua maadēu jöpk'aa hi bëepim k'ōsi nʌm, mag maach hich chaaink'a hich dāi t'um hāba p'ë hat'aawai maach mor mʌg dajēk'u k'itʌmta tag meejā k'augba hich mag hiiu nʌisieg. Mamʌ mag Hēwandamau ya maachig hich Hak'aar

deetarr haawai maadēu k'ap'Λ nΛm, maach dāi magju ha simjā chadcha hichdēu jaau simjō haju. **24** Chadcha maachin ya peerdΛwi nΛm. Pari mag mΛg hatag hich Hēwandamau maach dāi wajap'a haju ha simjā hāk'a naab mamΛ, maach daúa chan hagt'a hooba nΛm. Pārau k'ap'Λ nΛm, nem maadēu dich daúa hooju k'īirju sīerr ya hoobarm haigmua tag hoom k'ōchag k'aba haadeejem, ya dichdēu k'īirju sīerrjō dich daúacha hoobaawai. **25** MamΛ hich hagjō mag dichdēu hoom k'ōchag t'ΛnΛmjā chadcha hagt'a hooba sim k'ai, magan hoobam haigjā nem pΛbabaju. Magua, mag dau haug wau wēnΛrrawiajā hāba Hēwandamau mΛg hatag maach dāi wajap'a hajuuta k'īirju wēnΛrrΛm.

26 MamΛ mag k'īirju nΛm happaijā k'aba, hich Hēwandam Hak'arauta maach hak'aardam k'a t'ūu haadeewai häu maach hak'aar juag hoojem, magΛm p'it'urg waauwaijā hāwatamk'īir. MagΛm gaaimua maadēu pōd Hēwandamag jēeuju k'augbam hiek'au sīi “;Hēh, Hēwandam!” haawaijā, hich chi Hēwandam Hak'arauta maach k'īirjug k'ap'Λ sim haawai, jūrr hichdēuta maach kōit warre hich Hēwandamagchata jaaumaajem. **27** Hēwandam chi Hayauta maach k'īirjug k'ap'Λ haajeewai, hi Hak'aar maach hee simuajā mag maach k'īirjug higwia maach kōit nem jēeuwai, k'ap'Λ haajem k'anta jaau sī. Mag, hich Hak'araujā hichdēu k'ōsimjöta jēeu sīewai hāk'ab k'aba hi hiek hāk'aajem.

*P'it'urg hāwat nΛm gaaimuata Cristoou maach
k'ōsi haajemjā warag k'apcha pamam*

28 Maimua maadëu k'ap'Λ nΛm hīchab, maach chi Hēwandam k'ōsi nΛm k'ΛΛnan dau haug waauwaijā magΛm gaaimua warag mΛg hatag paawai dich häu hamk'īrta hΛdΛraa magpiejem. Wajapcharan hich Hēwandamau k'ōsi simjö maach chadcha hich hiek hök'abaawai peerdΛ hautarr k'ΛΛn dīita mag häu haajem, chadcha maachta hichdëu t'ärk'a hautarr k'ΛΛn haawai. **29** Mag hichdëu maach t'ärk'a hauju nawe, hagt'a mΛg durr gaai hōor chuk'u nΛwe, hichdëun hich hiek hök'aju k'ΛΛn k'ap'Λ harr haawai, mak'ΛΛnta hich Chaai wajap'a k'itΛmjöta wajaug paapxiyu haadëjim, magbarm gaaimua hich Chaaita hewag pawiajā wajaug paak'abarm k'ΛΛn hag naam chi jöoik'a sīsimk'īir.

30 Mag hich Chaaijö wajaug paak'aju hatarr haawai hīs chadcha maach hich hat'ee t'ärk'a hauwia hich dēnk'a hat'am. Mag hichdëu t'ärk'a haumam k'ΛΛnan ham pekau chugpaapxiwia warrjä pekau chuk'u harrijö hapäaijem. Mag, hag najä pekau chuk'u harrijö hapäiwi hich haar paauk'abaimaawain chadau hich Chaai wajap'a wai simjö maachjä wajap'a hich däi wai sīsiju.

31 Mag chadcha hich Hēwandamau hich haar p'ē hauwi hich Chaai däimjö maach däijä wajap'a haju k'īrjunaata k'ap'Λ habat, mua pārag jaauk'im: Höraun chadcha maach däi k'aigba hawiajä Hēwandamau hichdëu maach däi nem magju ha sim haig, k'aíu jūrr hi jua chaaur nem waubarju. **32** Hēwandamau hich Chaaijä hīgk'aba, sīi warag hΛdΛraa maach t'umaam k'ΛΛn kōit t'ōopibarmua nem dee nΛmjö deetarrta, jägwi hirua sīi maachdëu nem hinag hig nΛmjä deeba habarju. **33** Hich Hēwandamauta hōor wajaug paapxiwi war-

rjā hich mag pekau chuk'u harrjö sim ha jaaujemta, k'aíu hi hichaaur maach hichdëucha jlr hautarr k'ɻan higwia hirig, "Jāk'ɻanan hagt'a pɻ däi kulp pöm nám" habarju. ³⁴ Cristota maach kõit meewia deeu hiiu p'iidwia maach peerd̄a hautarrta, k'aíu jürr hichaaur maach k'aibag waupibarju. Hante magpimaaugau hichdëuta hñgt'arjā maach kõit jëeu sim. Maimua hichta mag maach kõit hiek'aagjā Hēwandam däi hiek t'eeg s̄iebabab. ³⁵ Mag sim däi maach námtha, ¿pārau k'irjuawai maach p'it'urg hau wénrram däi hōrau k'ājjā maach k'aibag wauk'iin, Cristoou maach dau hāauk'aawai k'ai? Wa k'öju chuk'u nám däi k'ajūajā chuk'unaa, s̄ii chik'amnau maach dak'āk'āu nám hawia maach t'ōobpäik'iijā, ¿pārau k'irjuawai Hēwandamau tag maach k'ochk'amap'a haawai k'ai? Mag k'abam. Magmuapai chan Cristo däi hagdaujö maach k'ōsi nám pöd k'echeu haubam. Bñlrjā nem hinag chuk'um, Cristoou maach daupii wai sim tag daupii hapiba haag. ³⁶ Pari hichiita hich Hēwandam hiek p'ā sim gaai jaau simjö, maach mag dau hap'ɻ haju higwia hīchab David k'ararraujā Hēwandamag magjim: "Pɻ gaaimua maran t'ōjuuta jñlrjem.

Nemchaain k'eechjem haar oveja t'ōon harrumjöta haajem hōrau maar däi, bñlrjā maach dau haug k'augba." *(Sal. 44:22)*

³⁷ Pari p'it'urg hau wénrrrawiajā mag maach daupigau hñdñraa hich t'ōopitarr gaaimuata maglmjā pödpäpli haajem; wajapcharan Cristo gaaimuama. Mamɻ mag happaijā k'aba, mag p'it'urg hñwat nám gaaimuata hīchab hich Cristoou maach k'ōsi haajemjā warag k'apcha pamam.

38 Magua mua k'ap'Λ chirΛm, ni hābmuajā pöd
 Cristo jua heemua maach k'echeu haubaju:
 mΛig heegar hich mag p'it'urg hau wēnΛrrΛmua,
 juau t'ōo nΛmua,
 Hēwandam chognaanau,
 hedjā heem dösāt bēnēu,
 sīi parhoobam bēnēu,
 nem dau chigaa hoo nΛmua,
 mΛg hatag nem höbēbērg maju k'īirju nΛmua,
 39 hāgt'aa hedjā hee nem hinag t'ΛnΛmua,
 mΛg jēb gaai wa mΛg jēb heegar nem parhoobam
 nem hich Hēwandamau wautarr sīsidΛmua
 k'āijā
 pöd hi jua heemua maach k'echeu haubam.

9

*Jacob chaain hewagam k'Λnta Hēwandamau hich
 chaaink'a hautarr*

¹ Aay keena, mΛch himeerba, maach meeun israelnaan parhooba haaidΛ wēnΛrrΛm k'Λn k'īirjuwia chadcha mΛ gaai masi chiraajem. Cristo dēnk'a chirΛmuata mag hiek'a chirΛm. Mag nΛm dāi hīchab hich Hēwandam Hak'arauta mΛrlag jajaau haajeewai mΛchdēujā k'ap'Λ chirΛm, mΛch sēuk'aba chirΛm. ² MΛch mag chirΛm gaaimua, maach meeun k'īirjuapierr mΛ t'ārau pöd hāwatbajujö haadēp haajem, hamau Cristo hiek hāk'aba naawai. ³ MΛchdēu Cristo hisegwia mΛchta hi jua machgau dau hap'Λ hich mag chitΛmua jūrr hamta hāu wēnΛrraju k'ap'Λ hak'iin, mua magΛmjā haba warag Cristoog mΛch gaaita jua k'Λaba deepik'am, ham kōit. ¿K'an gaaimua mag chirΛ? Pāach t'umta chadcha mΛch meeun

haawai m^{ach} k'odnaanjö naawaima. ⁴ Maach israelnaanta hich Hēwandamau j^{ar} hautarr k'abahab, hich chaaink'a hawaag. ¿Maach jöoin d^{äi} k'abaj^j, hichta ham wëtum na j^{aln}t'umiejö k'örr j^{il}umamua hedhaarjä h^{ic}hab ham harar w^{al}l wai n^{al}rrarr? Maach hat'eeta h^{ic}hab hich Hēwandamau maach jöoi Moiseeg hich hiek p'äpijim. Maach jöoinag k'abajieb, j^äga hirig j^{ee}uju haai n^a ha jaaunaa h^{ic}hab ham chaain hewagam k'^{aln} heeta h^{oo}r peerd^{al}ajemjä t'aabaju jaautarr. ⁵ Maach jöoin Abrán, Isá maimua Jacob hajierram, warrchajä Hēwandamau j^{ar} hautarr, ham gaaimua hewag pawi maach meeun hompaa hawaag. Hēwandam Hiewaa maach peerd^{al} hawaag wounag paawaijä mag jöoi Jacob chaain hewagam k'^{aln} heeta t'aabachéjim. Hich mag parhoobam chaaindamjö t'aabachétarr wounpaita Hēwandam haawai nem t'um t'^{aln}amjä hichdëuta k'ap sim. Magua, hiita t'umaam k'^{aln}nau hich mag m^{al}g hatagjä t'ö hiek'aju haai n^am.

⁶ Pari mag maach peerd^{al} hawaag Hēwandamau hich Chaai pääawaijä, maadëu k'ap' n^am, maach meeunau chan wajap hi higba, hääur k'^{aln}naupaita hi higierram. Magjieb mam^{al} Hēwandamau maach jöoin d^{äi} hich hiek'atarrjö habajim haju k'aba n^am. Hichdëu maach jöoi Israelag, hajapcharan hich Jacoogpaima, maach meeun k'apan hapiju hatarrjö, hichiita maach meeunan chadcha k'apan t'^{aln}am. Pari mag k'apan t'^{aln}am hee, t'umaam k'^{aln}n chan Hēwandam chaain chaar k'abam, israelnaan hawiajä. ⁷ Wajapcharan israelnaan han^am k'^{aln}nan, hich jöoi Israel k'ararr dënjö wajapcha Hēwandam hiek h^äk'a n^am k'^{aln}ta

chadcha israelnaan charau. Magua, jöoi Abrán chaain hewagam k'ʌʌn hawiajā, Hēwandamaau hoowai, t'um chan israelnaan chaar k'abam. Hēwandamaau jöoi Abranag, “Mʌg hatagjā pʌ chaain k'apan haju” hajim chadcha. Magtarr haawai jöoi deeum chaai Ismael haajerr gaaimua hagjö chaain paraa hajieb mamʌ, Hēwandamaau hoowai, mag dën chan hi chaain chaar k'aba, hāba Isá chaainpaita hewag pawiajā hi chaain chaark'a nʌisijim. ⁸ Magua maadēu k'ap'ʌ haju haai nʌm, Abrán chaain hewagam k'ʌʌn hawiajā t'um chan Hēwandam chaain chaar k'abam. Hāba har Abrán k'ararr dēnjö hich Hēwandamaau nem wauju habarm hæk'a nʌm k'ʌʌnta hi chaain charau. ⁹ ¿Pārau k'ñir heyaa nʌ, hich Hēwandamaau Abranag nem deeju jaautarr? Hirua magjiebma Abranag: “Mʌg año hurumuata Saraau pʌrʌg chaai hoo deeju” hajim, mag chaai hoobarm gaaimuata hich hōork'aju k'ʌʌn paarpaju higwi.

¹⁰ Mag, chadcha mag chaai Isá hanʌm t'aabawia ya jöoipa s̄isiewai hʌʌi Rebeca hanʌm d̄xi pajim. Maimua ya Rebeca meísnaan gaai hauwimʌ haadēm hee, ¹¹⁻¹³ Hēwandamaau hirig, “Pʌ chaain chi jöoin hap'öbaadee chi naamta jürr hich heeum chogk'aju” ha jaaujim. Magju higwia hīchab Hēwandamaau hich hiek p'äpitarr gaai, “Jacobta mua hñrcha daupii hajugui” hajim, “chi naam Esaú k'ääi.” Pari Hēwandamaau mag hiek'aawai hagt'a hamach hăd bi hee naajim, hamau nem k'aibgam wa häuum k'äijā wauju nawe. Mag Hēwandamaau chi heeum Jacob d̄xita wajap'a haju hatarran, chi Jacou nem wajap'a wautarr gaaimua k'aba, warrgarwe hich Hēwandamaau hi d̄xita magju harr

haawai hajim, Hēwandamau hichdēu hōor higbarmta hiigjem ha k'ap hamk'īir.

¹⁴ Mag Hēwandamau chi naam dāi magbanaa chi heeum dāita magtarr haawai, ḡmaadēu "Hēwandamau sīi parhoobata nem wau sīerrām" haju haai nā? Pōd mag hiek'aju k'aba nām.

¹⁵ Biek hāb hich Hēwandamau Moiseeg magjim: "Mua chan sīi hōrau k'īirjuajemjō k'īirjuba, māch k'īirjugpierrta nem wau chitām" hajim. "Muan māchdēu hōor dau haug k'augam k'ōsim k'āānta heeg hoo chitām" hajim. ¹⁶ Hichdēucha mag sīewai sīi hōrau hamachdēu nem wau nām gaaimua wa hamachdēu waupim k'ōsi nāmjō k'aba, Hēwandamau hichdēu heeg hoom k'ōsi hoo sim gaaimuata ham dāi mag hāu haajem. ¹⁷ Hichdēu mag nem waaujem higwia hīchab hich hiek pā sim gaai Egipto durram rey higwia magjim: "Pāch t'āar t'eegau māch hichaaur chirām gaaimua, pārāg māch juu t'eeg hoopinaa māg durr gayam k'āānagjā māch juu t'eeg k'ak'apdō hamk'īirta pā mua reik'api chirām" hajim. ¹⁸ Wajapcharan Hēwandamau māgtā sim: Hichdēu dau haug k'aug paraa ham k'ōsim k'āānta dau haug k'aaugjem; pari hich hagjō hīchab hichdēu t'āar t'eeg hapiju k'āānan warag t'āar t'eegta hapiejem.

¹⁹ Pari mua mag chirām hūrwia hābmua k'āijā, "Mamā hichdēu mag simta, jāgwi hirua hōor k'aibag hee pāibarju mag hich hiek hūrba harr paar. ḡHichiita hamau hichdēu k'ōsi simjō wau nām k'abá?" haju. ²⁰ Pari mag hawiajā, ḡhichiita hich mag hōbēr sīebā? Maach k'ai hagá sīi Hēwandam maachjōm k'āānjō hi jawaag. ḡMaach sīi hichdēu hompaatarr k'āān k'abá? ḡPārāu hoowai t'ūriu

hich k'atarrag, “K'ant'ee pua m_Λ jāg k'apāijī” haju haai sī? ²¹ Chi t'ūr k'amieuta hichdēu k'am haig k'aju haai sim hich jēbēu. Sīi t'ūrjōm parhooba juu chogaagpai k'anaa hābam jēb dēnpai sīi t'ēpjōm k'āijā hooim_Λ k'amaajem hagjö, sīi hōor di chaauram k'_{ΛΛN} bēewaipai hag hee hau k'oog. Hich hagjöta n_{ΛM} maachjā: Hēwandamau maach dāi hichdēu ham haig haju haai sim.

²² Mag sīewai hichdēu k'ōsi simjō warre hōor k'aibag hee pāik'iinjā, k'aíu hi hichaaur habarju. Pari magba hich juu t'eeg hoopieg hōor hamach pekau gaaimua sīi k'aibag hee pāiju haai sīerrta, hich k'īir machag hāwat wai sīejem. ²³⁻²⁴ Hich hagjö hīchab hich wajaug hoopieg maach chi t'ārk'a hautarr k'_{ΛΛNjā} k'aibag hee pāiba sīi heeg hoowai, k'aíu hi hichaaur habarju. Hichiita hich haar hawaag hichdēu t'ārk'a haum haig t'ārk'a hauju haai sim, judionaan wa judionaan k'abam k'_{ΛΛn} hawiajā. ²⁵ Magua, mag judionaan k'abam k'_{ΛΛnpa} t'ārk'a hauju higwi, hich Hēwandamau Oseas k'ararrag hēsap p'āpitarr gaai jaauwai:

“Warr m_Λ hōor k'aba harr k'_{ΛΛNjā} m_Λch hōork'a haumaju;
maimua m_Λchdēu daupii k'aba harr k'_{ΛΛNjā} hīchab
daupii haju” hajim Hēwandamau. (*Os. 2:23*)

²⁶ Maimua hīchab hich Oseas hēsap p'ātarr gaaipai hagjö hich Hēwandamau judionaan k'abam k'_{ΛΛnag}, “Pāar chan m_Λ p'ōbōr k'abam” hatarrta, deeu hūwaai naspawi hichdēupai hamag, “Pāarjā hīchab hich mag hiiu sīerram hag Hēwandam chaaink'a nāisiju” hajim. (*Os. 1:10*)

²⁷ Pari jūrr Judionaan higwia, jōoi Isaías k'ararrau magjim:

“Jöoi Jacob chaain hewagam k'ʌʌn k'apan s̄i p'ūas higaaum mosdau k'apanagjö t'ʌnaawiajā, t'um chan peerdʌtk'aba, hääurpaita peerdʌtk'aju” hajim,

²⁸ “m̄igmua hatag maach Pör H̄ewandamau m̄ag durr hi hagk'am hed tag hich k'īir machag hääwatba warre ham gaai jua k'ʌabata deeju haawai.” (*Is. 10:22-23*)

²⁹ H̄ewandamau mag hääur k'ʌʌnjā dau haug k'augba hak'iin, hābjā peerdʌbaju. Magju higwia hīchab nawe hich Isaías k'ararräu m̄ag p'ājim: “Maach Pör chi jua t'ierriu maach dau haug k'augwi maach jōoin dēn chaain hewagam k'ʌʌnjā chuk'u hapitarr hamuan, h̄isin maachin Sodomapien Gomorrapien d̄ai harjöta ya chuk'u haajeek'am” hajim. (*Is. 1:9*)

Judionaanaujā hīchab maach peerdʌajem hiek hāk'aju haai n̄am

³⁰ H̄ewandamau hich hiek gaai mag jaau s̄isidʌm hūrwia maadēu k'an habarjuma. Judionaan k'abam k'ʌʌnau chan nem wajap'a wau n̄am gaaimua hamach peerdʌjujā hēk'aba naajim; mamʌ Jesucristo hamach kōitpa meetarr hāk'a n̄am gaaimua H̄ewandamau hīchab hamjā pekau chuk'u harr k'ʌʌnjö hapāijim. ³¹ Mamʌ jūrr judionaanau magba, mag ley gaai jaau sim hipierraau n̄am paarta H̄ewandamau hamach k'aibag chuk'u harrjö hapāijupii hawi, hāba mag leita hʌʌrk'aju hēk'aajeejim. Pari par mag hʌʌrk'a hauju hēk'aajerrjā pōd hʌʌrk'a hauba harr gaaimua, H̄ewandamau ham pekau chuk'u

harrjö wajaug paapäibajim. ³² ¿K'an jāgwi? Mag ley gaaipai naam k'ōchgau Cristo hamach kōit meetarrjā higba, sīi nem wajap'a wau nām paarta Hēwandamau hamach pekau chuk'u harrjö hapäijupii hawiamā. Hamachdēu Cristo higba narr gaaimuata sīi k'adjā hee mokpör pōm sim dāita t'ēubaimamjō hajierram. ³³ Hōrau Cristo dāi magju higwia, Hēwandamau hich hiek gaai jaauwai,

“Mua woun hāb pāi chirām” ha sim “Jerusalén p'ōbör hee.

Har hi higba habarm k'ān hat'een, maan sīi warag hag gaaimua hōor bāhēu suwi burrmk'ir k'adjā hee mok jiir simjōta haju, chadcha hamau hi hoowai māchdēu pāitarrjā hāk'aba hi higbaju haawai.

Mamā hāu hi hisegba warag hi hau nām k'ān chan naspawiajā hūwaii hamach daujā merag p'ēbaju, wajap'ata hi dāi nāisiju haawai” ha sim, hich Hēwandamaucha, Cristo higwia. *(Is. 28:16)*

10

¹ Cristo gaaimua k'odamnaan, muan māch meeun judionaan peerdāpim k'ōsita chiraajem. Magua Hēwandamag jēeuwaijā magta hirig jēeujem ham kōit, hamjā peerdātk'amk'ir. ² Mā ham higar chirām, chadcha hamau Hēwandamag hamach heeg hoomk'ir hi hipierraā ham k'ōsi naawai. Pari mag nāmta hich Hēwandamau nem waupim k'ōsi sim chaarta jūrr bigaau hausū nām, ³ Cristo maach t'umaam k'ān kōit meetarr gaaimuata Hēwandamag hamach pekau chugpaapijujā

k'īrjuba. Hamaun sīi hamachdēu hamach jōoin hi hārk'anāa Moiseeu ley p'ā p̄arrjā wajap'a hārk'a nām paarta Hēwandamag pekau chuk'u narrjō hamach wajaug paapiju hēk'aajem. ⁴ Pari hāba Cristo maach kōit meetarr hiek hāk'a nām gaaimuapaita Hēwandamau mag pekau chuk'u harrjō hapäaijem. Magua, Cristo gaaimua k'aba sīi ley hārk'a nāmuā chan peerdāju hēk'aju k'aba nām.

⁵ Mag ley hārk'a nām gaaimua hōor peerdāju hak'iinjā, pāadē Moiseeu p'ā p̄arr hiek hūrbat: "Har chi ley gaai jaau simjō t'umaa wajap'a hārk'a hau simta Hēwandamau peerdā hauju" ha sim. Pari maach pekaupanau, k'aiu mag hārk'a hat'aju. ⁶ Mamā mag k'āai jūrr sīi Cristo maach pekau kōit meetarr hāk'a nām gaaimua peerdāju higwia, hatcha p'it'uurga sim haju k'aba nām. Moisés hiek'ōoin "Hāgt'ar hi haarcha mawia hirig dich peerdā hawaan bēepiju k'aba nām." *¿Jāgwi?* Ya hi bēewi maach peerdā hawaag maach kōit meetarr haawaima. ⁷ Hich hagjō hīchab magām higwia jaauwai, "Hōor k'ēchtarr k'ān haajā maju k'aba nām" ha sim, "dich peerdā haumk'īir." *¿Jāgwi?* Ya hí hiiu p'iidāwi mam k'aba sīewaima. ⁸ Magua, māchdēu jaau chirāmjö, p'it'urjā k'aba ni warpjā maba, sīi Cristo maach kōit meetarrta chadcha hāk'anāa hirigta dich peerdāpiju haai nām. ⁹ Wajapcharan pua t'āraucha hāk'anāa pāch hidamaucha, "Jesucristo chi meem harrta Hēwandamau deeu p'iriū hautarr haawai hichta māch Pōrk'apiju" hamān, pā peerdāju chadcha. ¹⁰ *¿Jāgwi* magju haai sī? T'ārau hāk'a nāmuapaita Hēwandamau maach pekau chuk'u harrjō wajaug

paapääijeewaima; maimua hich hagjö dich hi-iucha dich t'haar hee hæk'atarr warm k'ɻnag jaau n̄muapaita häu hichdëu maach peerdə haaujee-waima.

¹¹ Hēwandam hiek p'ä sim gaai jaauwai, “Chadcha maach Pöröu hamach peerdə hauju k'ap' hi hiek hæk'a n̄m k'ɻn chan naspawiajā hamach daujā merag p'ebaju” ha sim, “hich mag wajap'ata hi d̄i wënarraju haawai.” ¹² Mag sim haiguin judionaan wa judionaan k'aba hawiajā h̄sin t'um hābata t'ɻn̄m Hēwandam dau na; hich hābam Jesupaita t'umaam k'ɻn Pörk'a sim. Magua, har t'um hichig j̄eu n̄m k'ɻn d̄in Jöoi wa-jaug k'it̄m. ¹³ Jöoi mag k'it̄m higwia Hēwandam hiek p'ä sim gaai, “Har t'um chi maach Pörögta hamach dau haug k'augpi j̄eu n̄m k'ɻnan, häu peerdətk'ajugui” ha sim. ¹⁴ Pari mag pääch peerdəmk'ir hirig j̄ewaagan, hichiita nacha pāraru hi hiek hæk'aju haai n̄m; mag hæk'aagjā hichiita pāraru hi hiek jaau n̄m hürju haai n̄m; mamə mag hi hiek hūraagjā chi jaaujem k'ɻnjā paraa haju haai n̄m, hōrag jawaag. ¹⁵ Pari jāga mag chi jaaujem k'ɻnjā paraa haju, chi ya hæk'a n̄m k'ɻnau ham p̄ibam. Pari judionaanau ya chadcha Jesús hiek jaau n̄m hürwi naawai, k'an hatcha tag hūrm k'ösi n̄ hæk'aag. Hēwandamau nawe hich hiek jaaupiejem k'ap hich hiek p'ä sim gaai jaauwai, “Jäg hōor peerdəajem hiek jaau wënarram k'ɻnta häucha k'it̄eem” ha sim.

¹⁶ Pari judionaanau mag maach peerdəajem hiek hür n̄mjā, peer t'umaam k'ɻnauta hi hiek hasekasba, hääur k'ɻnaupaita häu hæk'a durrum, Isaías k'ararau, “Señor, par mua p̄ hiek jaau

wai jēedλ k'itλmjā, k'aíu häk'a sī" ha hiek'atarrjö.
 17 Pari mag hamau wajap häk'abajieb mamλ,
 mλachdēu jaau chirλmjö, hichiita häbmua Cristoou
 maach peerdλajem hiek jaauju haai sim; mag-
 baawain chadau mag hiek hūrwiata häk'aju haai
 nλm.

18 Pari häbmua k'āijā, "Magan judionaanau
 ya Cristo hiek hūrwi naab" haju. Hūrwi
 naama hamaujā hīchab, durr t'um judionaan
 nλnλidλMPIERR ya Hēwandamau maach
 peerdλajem hiek jaau nλm hūrwi naawai. Magju
 higwi Hēwandam hiek p'ā sim gaai jaauwai,
 "Ham hiek durripierr durr warp'am magwe
 hūrjem" ha sim. *(Sal. 19:4)*

19 Pari deeu hūwaai pλaba häbmua k'āijā, "¿Magan
 jāgwi judionaanau häk'abajierrá? Wa sīta
 hamachdēu hūrtarrjā k'augpλibajierráwa" haju.
 Hāhā, pari mag k'augba haawai k'aba, sī
 hi higmap'a harr haawaita hi k'augbamjö¹
 hapλijierram. Pari mag hich hisegbaawai jūrr
 judionaan k'abam k'λλnta dau haug k'augwia häu
 hamach peerdλujā hamag k'ap'λ hapijim hich
 Hēwandamau. Magju higwi Moiseeg mλg jaaupijim
 hichdēu:

"Pārag häk'apiju k'āai pāarjö Hebreonaan k'aba
 haawai sī mλch k'augba nλrrjēem k'λλnagta
 hīrcha häk'apiju, mag hoowi pāachdēujā
 hagjö häk'am k'ōsi häk'amk'īir."

Hag na mag mλch k'ōsi hajujā k'īirjuba haajerr
 k'λλnagta hīrcha häk'apiju, mag hoowi pāar
 hiekk'ōr waumk'īir." *(Dt. 32:21)*

20 Maimua hag k'ur hewag pawi Isaiaagjā hīchab
 Hēwandamau judionaan k'abam k'λλn higwi mλg

hiek'apijim:

“Har bñl̄rjā mΛ hooju k'ñirjuba haajerr k'ñnau mΛ
baauju;
maimua har bñl̄rjā mΛrΛg jëeujā jëeuba haajerr
k'ñnag mΛch k'augpiju” hajim hich
Hēwandamau. *(Is. 65:1)*

²¹ MamΛ jūrr judionaan higwia hich Hēwandamau
magjim hīchab:

“Chadcha hamach t'āar t'eegau mΛ hipierraajā
k'aba naab mamΛ,
nem hīs k'abam mΛch higamk'ñir ham nΛ chirΛm”
hajim. *(Is. 65:2)*

11

*Judionaanta Hēwandamau hich hōork'a hawaag
jär hautarr*

¹ ¿Pārau k'ñirjuawai, Hēwandamau hich hōor hiseg
wai simjō sī? Mag k'abam. Mag hak'iin mΛjā hirua
nawe hisegpäik'am, mΛchjā hīchab judionaan dāi
t'ñr hāba chiraawai. MΛn maach jöoin Abrán
k'ararr hag chaain hewagam k'ñn Benjamín haajerr
hag chaain dēnēu. ² Hēwandamau warrgarwe
hichdēu hōor jär hautarr k'ñn chan hisegba
sim. ¿Pārau k'ñir heyaa k'aba nΛ, warr jöoingar
Hēwandam hi jaaujem k'ñn pōm k'ëchtarr jaar jöoi
Eliaau Hēwandamag jëeumamua ya hi hich happaita
chirΛm ha hiek'atarr? ³ Hirua Hēwandamag,
“Señor, pa hi jaaujem k'ñn t'umaa wir haig maach
meeun judionaanaupai k'ëchpäiwia,
pΛrΛg jëeujem deg nem hinag p'aajemjā
hārk'ñl̄ipäiwi,
hāba mΛch happaita chirΛmgui” hajim.

“Mag mʌch happai chirʌm hāba, mʌjā däi t'ðopðim
hig nʌmgui” hajim. **(1 R. 19:10,14)**

4 ¿Pari pārau hagjö k'augba nʌ, Hēwandamaau hirig,
“Elías, pʌ pʌch happai k'aba sim;
pʌ dënjö mʌ k'ðsi nʌm hiek'au bðlərjā Baalag jéeuba
harr k'ʌn siete mil p'ë wai chirʌm” ha
hiek'atarr? **(1 R. 19:18)**

5 Maagwai hich Hēwandamaau Eliaag magtarrjö,
hīs hewag pawiajā hīchab hagt'a mag warrgarwe
hi hōork'a t'ʌnʌm k'ʌnʌnan hagt'a t'ʌnʌm. Pari
mag t'ʌnʌmʌn, hich Hēwandamjā hōor däi wa-
jap'a k'itaawai häu hich garmuata maach dau
haug k'augwi mag hich hōork'a hawaag jʌr hau-
tarr gaaimuata mag t'ʌnʌm. **6** Mag hōor däi wa-
jaug k'itaawai hich garmuata maach jʌr hautarr
haawai, pöd hi dau na wajap'a naawaita hirua
maach jʌr haujim haujūk' aña sim. Mag hak'iin,
mag dich wajaug nʌm paarta p'ag nʌmjö haawai,
ya hich Hēwandamaau hich garmuata maach dau
haug k'augjim habak'am, hich hōor k'amk'īir.

7 Wajapcharan mʌgta sim: Judionaan
t'um chan Hēwandamaau wajaug paapðibajim,
hamachdēu nem wau nʌm paarta hirig hamach
hajaug paapim k'ðsi narr haawai. Hāaur
k'ʌn Hēwandamaau hich garmua jʌr hautarr
k'ʌnnpaita chadcha pekau chuk'u haajerrjö
wajaug paapðijim; pari tagam k'ʌn hichdēu
jʌr hauba harr k'ʌnnan hichdēuta warag ham t'āar
t'eeg hapijim. **8** Har hagt'a mag t'ʌnʌm k'ʌn higwi
hich Hēwandamaau hich hiek gaai jaauwai,
“Mua ham dau k'ipinaa kachpa k'ipi hauju” ha sim,
“hoo nʌmta hoobamjö hamk'īir, maimua hūr
nʌmta hūrbamjö hamk'īir.

Magtarr haawaita hīs hewag pawiajā hich
hagt'ata sīsidam ha sim Hēwandamau, hichig
hamach wajaug paapijujā k'irjuba.” *(Dt.
29:4; Is. 29:10)*

⁹ Maimua hīchab Hēwandam hoomap'am k'ānag
mag k'irjupimaaugau, jōoi David k'ararraujā hirig
jēumamua magjim:

“Hēwandam, har riknaan pach hoomap'am k'ānag
hidēu hamach p'iesta hat'ee t'ach pōm
wauwi k'öpibá,
juau hogt'om pach dau na wajap'a naawaita mag
p'iesta k'amk'irjā pua hamachig nem t'um
dee chiram hamk'ir.

Pari hamachdēupain mag nām gaaimua pā dāi wa-
jap'a nām hanām hee, pachdēupai ham gaai
mas deebá.

¹⁰ Dau p'uū nāmta warag ham dau k'isumjō hapibá,
hamach k'aigba nāmjā k'augba hamk'ir.

Mag nām dāi hīchab nem chak'āmta wai
wēnārrāmjō, hidēu ham hich mag p'it'urg
hau wēnārrapibá” hajim Daviu, Hēwandam
hoomap'am k'ān higwia. *(Sal. 69:22-23)*

*Judionaan k'abam k'ānjā hāu peerdātk'aju haai
nām*

¹¹ Magan jāgáwa. “¿Judionaanau mag Cristo
higba harr gaaimua, magan warreta Hēwandamau
ham hisegbapib?” k'āijā haju hābmua. Pari
mag k'abajim. Magju k'āai hante mag maach
meeunau Hēwandam hichaaur hawi Cristo higba
harr gaaimua, jūrr judionaan k'abam k'ānta hāu
Hēwandamau peerdātk'a haumam, mag judionaan
k'abam k'ānauta hāk'a p'öbaadēm hoowia judionaan
hiekk'ōr wauwi hagjō hāk'amk'ir. ¹² Magua

k'ap'Λ habat: Mag judionaanau Cristo higba harr gaaimua jūrr judionaan k'abam k'ΛΛn dāita Hēwandamau dārrcha häu haajem k'ai, magan judionaan t'umaam k'ΛΛnau Hēwandam hiek hāk'a p'ōbaadeewai chará, hagjö Hēwandamaujā hīchab häuchata haju ham dāijā.

¹³ Judionaan k'abam k'ΛΛn, mua pārag magk'im hīchab: MΛΛn chadcha hich Hēwandamauta jlr haujim, pāar hee hich hiek jaumk'īr. Magua, māch meeun dāi hiyāΛ haawai maata muan hamag jajaau haajem, ¹⁴ mag hūrbaawai hiekk'ōr wauwi hagjö pāar dēnjo hāk'abaawai hīchab hāaur k'ΛΛn k'āijā Hēwandamau peerdΛ haumamk'īr.

¹⁵ Hēwandamau mag judionaanag hooba sīutarr gaaimua pāar judionaan k'abam k'ΛΛnagta jūrr hich dāi k'ōinaa wēnΛrramk'īr hich hiek hāk'api simn, chadcha wajaug sim. Pari māg hatag hichdēu judionaanagpa hāk'apibarm hedta wajapcha haju. Magbarm haigta mag hi higba narr gaaimua k'ēch nlmjö narrjā deeu p'iidΛtk'abarmjö nlisiju. ¹⁶ Pārau k'ap'Λ nām, pabājā jēb hōtag hee simn, t'um chi piu nenergjā hē hōtt'o t'Λnaaju. Mag sim haig hich jōoi Abranta chi pabājō sīebahab, maagwai judionaan chi piu nenergjöta t'Λnām. Magua, hich jāg warrgar maach jōoin Abrán k'ararrjā hich Hēwandamaucha jlr hautarrjö, hīs hewagam judionaanjā hichiita Hēwandam hōork'a wēnΛrraju, hamjā mag jōoi chaain haawai.

¹⁷ Pari judionaan mag olivo chaar gaaim chi piu nenergk'a narrta, hamachdēu hāk'aba harr gaaimua sīi chi piu k'ōgk'atarrjö naabahab. Maagwai pāar chi judionaan k'abam k'ΛΛn häu hāk'a

wētum k'ʌnta, pāachdēu hāk'a nʌm gaaimua mag k'ōgk'atarr gaai olivo wēeta t'aap'ë jīrtarrjö naabahab. Mag deeum pa gaaita sūrk'a hōbēr nʌmjö nʌm gaaimua, hich Jōoirau Abranag nem deeju jaattarrjö, pāraujā hāu hīchab hi juu heem nemdam hauba haajeeb. **18** Pari Hēwandamau judionaan hisegwia mag olivo piu k'ōgk'atarrjö nʌm daar, pāachdēuta hāu hāk'a nʌm hawia hoob jūrr ham k'a hisēe hamiet. ¿Pārau k'ap'ʌ naabá, pabjā chi piúata wai dʌnaaba chi k'arauta wai dʌnaajem? Hich hagjöta naabahab pāarjā, judionaan chi k'aark'a nʌm gaaimuata sīi pāarjā sūrk'a nʌmjö naawai. Magua judionaan chuk'umuan, pārau pōd Hēwandam k'augbak'am.

19 Pari magbaa hābmua k'āijā, "Hāa, pari mag chi piu k'ōgk'atarr jūrr mʌchta chi nemjīir chaar k'āaijā wajapcha chiraawai, ¿mʌlta hag gaai sūrk'amk'īir k'abajī?" k'āijā haju. **20** Mama pāadē k'īirjubat: Hēwandamau ham dāi chadcha mag papiu k'ōgk'abapläimjö hajim, hich hiek hāk'aba harr kōit. Pari pāar chan chi k'aar chaar k'abam; pāran sīi ham k'āai hāk'atarr gaaimuapaita mag sūrk'a t'ʌnʌmjö nʌm. Mag naawai hoob pāach t'ōmiet. Magju k'āai hiek'aawaijā hagpierraata hiek'abat. **21** Pāadē wajap'a k'īirjubat: Hēwandamau hamta hich garmua jʌr hautarr k'ʌn̄n haawai hamachta chi pabā chaark'a narrjā mag hich hisegbaawai ham gaai sīi par daúa hooba harr k'ai, magan pāar gaai chará ham dēnjö hāk'abamʌn hirua juu k'abacha haju, sīi ham gaaimuata sūrk'a nʌmjö naawai. **22** Pāadē mʌ hiek hūrbat, pārag jaauk'im: Hēwandaman chadcha wajaug k'itʌm hōor dāi; pari hīchab hōrau hich higba haawain,

ham d̄ai k'īir masi s̄ierram. Magua mag judionaan hich hiek hāk'aba harr k'ān d̄aijā s̄i ham gaai par daúa hoobajim. Pari pārau hāk'atarr haawai hich garmuajā pāar d̄ai nem wajaug sim. Pari mag wajaug sim k'ap'Λ hab mamΛ, hichiita hirua k'ōsi simjöta haju haai n̄am; magbamΛn pāran warm k'ānjö hirua hisegju. ²³ Pari chadcha Hēwandamau mag ham hisegtarrjā hamau deeu hāk'ab k'aba hāk'ak'iin, Hēwandamau deeu ham higju. Magbaawai deeu hich hōork'a hat'aawai hūwaai chi papiu k'ōgk'atarrta sūrk'api hat'amjö haju, mag hat'eejā hi juu t'eeg s̄iewai. ²⁴ Pāadē k'īirjubat: judionaan olivo chaar piu nenergiota n̄am, Hēwandam hōor haawai; pari pāar judionaan k'abam k'ānan s̄i olivo chi wē piujöta n̄am. MamΛ mag n̄amta pāachdēu hāk'atarr gaaimua jūrr olivo chaar bālta t'aap'ënaa hag hee sūrk'api hat'amjö hajim, hīchab hich hōork'a hawaag. Pāar d̄ai magju haai k'aba narrta Hēwandamau magtarr k'ai, judionaan chará, hamachta mag olivo chaar piu nenergk'a n̄amjö naawai, Hēwandamau deeu sūrk'aímΛ sūrk'api hauju, hamach k'ōgk'atarr pōr gaaipai.

Hēwandamau t'um hagdaujö hōor dau haug k'aaugjem

²⁵ Cristo gaaimua k'odamnaan, pāachta t'ōnaa pāachdēuta judionaan k'āajā k'apcha n̄am ham hugua, warrgar k'augba haajerr hiekta pārag k'ap hapim k'ōsi chiram. Hiin chadcha judionaan t'um k'abam mamΛ Hēwandam hiek hāk'amaaugau t'āar t'eega t'ān n̄am k'ānta hārpai t'ān n̄am. MamΛ hamau jāg hāk'aba n̄amn, jāan judionaan k'abam k'ān

warrgarwe hich Hēwandamau j̄ar hautarr k'ɻɻnau t'umaa hāk'a nám horapaita jāg t'ɻnám. ²⁶ Mag hich Hēwandamau j̄ar hautarr k'ɻɻnau t'um hāk'a p'öbaadeewaita maar meeun chi judionaanjā dāi hagjō hāk'a p'öbaadëwi peerdətk'aju. Maar meeunau mag hāk'aju higwia, jōoi Isaiaau Hēwandam hiek p'ā sim gaai jaauwai,

“Jerusalén p'öbör heemuata woun höbérju” ha sim,
“maach peerdə hauju.

Maguata hewag pawijā maach chi Jacob chaalink'a nám k'ɻɻn maach pekau heemua maach peerdə hauju” ha sim. *(Is. 59:20)*

²⁷ Maimua hagjō hich Hēwandamau jōoi Jeremiegiā, “Māchdēu hag nawe ham jōoin dāi hiek'atarrjō māchdēuta ham pekau chugpaapläju” hajim, maar chi judionaan higwia. *(Jr. 31:33-34)*

²⁸ Hīsin maar meeun judionaan pōm sīi hamach garmuata Hēwandam dāi hiekk'ōr hau t'ɻnám, maach peerdəajem hiek hamachdēu hiseg nám gaaimua. Pari hamau mag nám haig, jūrr pāar hat'een wajaugta sim, mag hamau hiseg wai nám gaaimuata hāu pārau hāk'a naawai. Pari hamau mag hich hiseg nám hāba, Hēwandamau ham k'ōsinaa hagt'a hich hōork'a hauju k'īrju sim, hich garmuata ham jōoinjā j̄ar hautarr haawai. ²⁹ Wajapcharan Hēwandamau hichdēu nem deebarm chan tag k'echeu hauba, ni hich hiek'atarrjā deeū naspawi hichaupapa haba sīerrám. ³⁰ Warrgarin chadcha pārau Hēwandamau jaau sim hichaaurta nem wau wēnərrajim. Pari hīs jūrr judionaanta warrgar pāar t'ɻnarrjō Hēwandam hichaaur t'ɻnaawai jūrr

hīs Hēwandamau hāu pāarta dau haug k'aug sim.

31 Pari mag hīs hamau Hēwandam hichaaur nem wau nām hāba, hichiita māg hatag Hēwandamau pāar dau haug k'aug nām hoowia hamachdēujā deeu hāk'am k'ōsi haju. Mag hamaujā pāar dēnjö hāk'abarm hedan chadau Hēwandamau hamjā dau haug k'augab k'aba dau haug k'augju.

32 Wajapcharan t'umaam k'ānnta Hēwandam hichaaur nem wau wēnārrām gaaimua, ni hābjā hi dau na wajap'a sim haju k'abam; ni hābmuajā wir haigpai jāga hich wajaug paapāijujā k'augba sim. Pari Hēwandamau t'umaam k'ānnta mag wai simān, judionaan wa judionaan k'aba hawiajā, hich garmuata t'um hagdaujö hōor dau haug k'augaaagtā mag wai sim.

33 Hēwandamta chadcha hōor dau haug k'augaaag t'umaam k'ān dāi wajap'a k'itām. Maach k'īrjug chan hi k'īrjug dāi barbam. Hichdēuta hōor peerdā hawaag hag nawe waujūjā t'um k'ap'ā hajim. Hirua hōor dāi nem wauju k'īrju wai sim chan pōd hābmuajā jaau hauba, ni hirua nem wau simjā k'augba haajem, jāgwi jāg waumaajē. Mag hābmuajā hi k'īrjug dāi barbaju higwia, Hēwandam hiek p'ā sim gaai jaauwai,

34 “K'aíu māg nām haig maach Pör hāgt'ar chiraajem k'īrjug k'ap'ā sī” ha sim.

“K'aíu hirig wawí hiek'amaju haai sī, hichdēuta k'apcha sim hawi” ha p'ā sim. (*Job 15:8; Is. 40:13*)

Maimua,

35 “K'aíu hārcha hirig nem deewi sī, jūrr hag paar hajués hirig nem jēwaag” ha p'ā sim hagjö. (*Job 41:11*)

36 Nem t'ʌnʌmʌn t'um hich dënëu, hichdëuta t'um hompaatarr haawai. Hīchab nem t'ʌnʌmʌn hi gaaimuata t'ʌnʌm, hichdëuta t'um wai dʌnaawai. T'umaam k'ʌnag hich t'ö hiek'amk'írta magʌm nem t'um hompaatarr haawai hichta mʌg hatag pawiajä hich mag t'umaam k'ʌn k'ääi härpai s̄ierrʌm hiek'au.

12

Jäga Hēwandam hat'eepaita wēnʌrraju haai nʌ

1 Cristo gaaimua k'odamnaan: Maguata hich jäg Hēwandamau maach dau haug k'aug paraa k'itʌmjö, muan pāragan pāach cha maach hiyʌʌ nʌmchata hidëu Hēwandamag hich dënk'api hat'at ha chirʌm, hāba hi hat'eepai hichdëu k'ōsimjö wajap'a nem wau wēnʌrraju haai nʌm. **2** Hoob sīi parhoobam k'ʌnau jäga wēnʌrraju haai nʌ ha jaaujemjö hamiet. Magju k'ääi hidëu Hēwandamagta hichdëu k'ōsi simjö pāach k'írjug wajaug paapibat, hichdëu pāachig nem waipi jaau simta k'ap haag: wajapcharan mag k'ai magan k'ani hi dau na wajapcha sī ha k'ap'ʌ nʌm d̄ai k'ani hirua k'ōsi sī ha k'ap'ʌnaa hīchab jägata nem hagcha wau wēnʌrraju ha k'ap haagma.

3 Keena, Hēwandamauta mʌrʌg Cristo hiek jaaujem k'apitarr haawai pārag magk'im: Hoob pāachta pāach k'apeen k'ääijä wajaug hatcha nʌm ha k'írjumiet. Mag k'ääi hāba Hēwandamau k'írjug dee simpierrpaita hi hat'ee nemdam wauju haai nʌm k'ap, dich higju hawiajä nem hagchata jaaubat. **4** Maach mor gayan chadcha nem k'ír k'apan k'ír pogk'e t'ʌnʌm. Mag t'ʌnaawai nem k'ír

pogk'eta waaujem. ⁵ Maach hich Cristo hiek hëk'a nám k'ɻñnjã hich hagjöta t'ɻnám hĩchab, k'apan. Mamla mag k'apan t'ɻnám k'ɻñnauta jürr Cristo mor hëbpai hompaa hau námjö nám. Mag k'apan t'ɻnámpta mag hi hiek hëk'a nám gaaimua jürr chik'am gaai sôpikg'a t'ɻnámjö nám. Mag naawai jürr hagdaujö chik'am hiigjem.

⁶ Mag k'apanaam k'ɻlr haawai maachdëu hëk'atarr hiek gaaita huba paauk'amamk'ir Hëwandamau maachig hich juu t'eeg deejem, hichdëu k'õchagpierr hagjö k'ir pogk'e nem waumk'ir. Magua, hirua maachig hich hiekta jürr deeum k'ɻnag jaaumk'ir hich juu t'eeg dee sim k'ai, magan mag juu t'eegau maachig k'irjugdam barpibarmpiperr hi hiek jaauju haai nám. ⁷ Wa sii dich k'apeen juag hoomk'ir k'äijã hich juu t'eeg deetarr wai sim k'ai, magan ham juag hoom k'õsi hoobá. Sii chik'amnag hich hiek jaaumk'ir maestro k'äijã k'api sim k'ai, hi hiek jaaau nám gaaipai sisi. ⁸ Hõor wawiejem k'irjug k'äijã pachig deetarr pach gaai wai sim k'ai, magan warag hõorta wawinaa. P'atk'on hat'ee k'äijã hëu Hëwandamau pach heeg hoowi sim k'ai, jürr hõordam k'ir jäsenk'awi hamagjä deem k'õsi deebá. Chi hëk'a durrum k'ɻn hee chi pörk'amk'ir k'äijã hich juu t'eeg deetarr k'ai, magan wajap'ata hi p'idag waubá. Chik'am dau haug k'aug nám k'ɻñnjã, pâachdëu hõor dau haug k'aaugwai honee habat.

Jäga haju haai ná maach chi Cristo hiek hëk'a nám k'ɻñnau

⁹ Chadchata pâach k'apeen k'a k'õsi habat, sii ham k'irpai k'aba. Nem k'aigbam hisegnaa nem

wajap'am wau nʌm gaaipaita nʌosit. ¹⁰ K'od hābam k'ʌnjo hagdaujöta pāach k'apeen k'a k'ōsinaa, dich garmuata hārcha ham k'īrag heenaa hagdaujö chik'am respetaabat, hamta dich k'āai hārpai nʌm k'ʌnjo.

¹¹ Maach Pör Jesucristo hat'ee p'idk'aawai hoob k'usük'a p'idk'amiet. Magju k'āai k'īir p'ip'iragta habat.

¹² Hēwandamau mʌg hatag maach hich haarcha p'ē hauju k'ap'ʌ naawai warag honee naat. Cristo gaaimua pāach dau haug wauju k'ap'ʌ nʌmjā warag k'up'īta haudʌdt habat. Mag nʌm dāi Hēwandamag jēeu nʌm chan hoob k'īir hok'oo jēeuba hamiet.

¹³ Mʌg Hēwandam hiek hāk'a durrum gaaimua hi hōork'a t'ʌnʌm k'ʌnau nem hiigwai pāachdëuchata hig nʌmjö habat, ham nem hig nʌmdam jöpk'aa haudeeg. Warpmua k'āijā bēewi pāach haig k'āyaag di jēeucheewai ham dāi hö wajap'a habat.

¹⁴ Pāach Cristo hiek hāk'a nʌm gaaimua hōrau k'āijā pāach dāi k'aigba haawai hoob ham t'ōp hiek'amiet. Magju k'āai warag ham kōit Hēwandamagta jēeubat, Hēwandamau ham dāijā hāu hamk'īir.

¹⁵ Cristo gaaimua dich k'odk'a t'ʌnʌm k'ʌn honee haawai dāi honee habat; wa jūrr hāb k'āijā gaaai machgau hōk'īirjuu k'āijā hoowai dāi gaaai masi habat.

¹⁶ Pāach heepai sīi chipar chipar haju k'āai, maach Pör Jesucristo hat'ee nem wawaagjā nem par daúa hooba warag hi hāba habat. Hoob pāachta dich k'apeen k'āajā hārpai haju hēk'amiet; magju

k'āai sīi warag parhooba serbiibam k'ʌʌnjöta habat. Hoob pāachdëuta chik'am k'āaijā hñrpai k'ap'ʌ nʌm ha k'ñirjumiet.

17 Chik'amnau pāach k'aibag waauwaijā hoob hagjö ham k'aibag wauju k'ñirjumiet. Magju k'āai t'umaam k'ʌʌn daar hāba nem wajap'am happaita wauju hēk'abat, hābmuajā pāach hēugar k'aigba hiek'am hugua. **18** Pāach garmua chan hoob dich k'apeen dāi k'ñir haumiet. Magju k'āai sīi t'umaam k'ʌʌn dāi k'ōinaa wēnʌrrajuuta hēk'abat. **19** Hermanonaan, pāach dāi k'aigba harr jūrr hawi hoob pāach juata chik'am gaai na deemiet. Magju k'āai hidēu Hēwandamagta jūrr ham dāi hichdēu k'ap hapibat. Magʌm higwia hichdēujā hich hiek gaai,

“Muata ham dāi mʌchdēu k'ap haju haai chirʌm”
ha sim.

“Pāach dāi jāg nʌm paar hidēu mʌrlgta deebat, muata ham gaai hoopik'im” ha sim
Hēwandamau. **(Dt. 32:35)**

20 Maimua hagjö,

“Pʌch k'a huk'urm woun k'āijā jāsöo k'itʌm hoowai wajap'a hi jāhogbapäi;
wa hōbisi k'āijā k'itʌm k'ai, k'ūwagdam wa dödam k'āijā döpibapäi” ha sim.

“Pua mag wajap hich jāhogbapäaiwai hich garmua pʌ dāi mag sīerr k'ñirjuvia,

“Jāg mʌch dāi wajap'a hajuuta mua jāgjujā k'ñirjuba jāg hi k'a huk'ur haajeebma' hawi k'ñir naauju” ha sim hīchab Hēwandam hiek gaai.
(Pr. 25:21-22)

21 Magua, chik'amnau hamach garmua pāach dāi k'aigba haawai hoob ham gaai hagjö hapäiju hawi

ham d̄xi k'aigba hamiet. Magju k'āai warag pāach garmuata ham d̄xi haairaa habat.

13

Jāga haju haai n̄t t'et'emnaan d̄xi

¹ M̄lig heegar leinaan t'ānāmān t'um hich Hēwandamauta mag k'apitarr k'ānnau; hirua h̄d̄raa mag chi t'et'emnaan k'apiba harr k'ānn chan chuk'um. Magtarr haawai maach t'umaam k'ānnauta m̄g jēb gaai leik'anaa chi t'et'emk'a t'ānām k'ānn hipierraaj haju haai n̄m, hich Hēwandamauta hamag magpi s̄iewai. ² Magua k'ap'ā habat: Har leinaanau jaau n̄m hichaaur haajem k'ānnan, hich Hēwandamaau mag leik'apitarr k'ānn hichaaurta nem wau n̄m. Magua, chi mag n̄m k'ānnan hichiita jerrba leinaan jua hāwatab k'aba hāwatju. ³ M̄g durr gobernaajem k'ānn chan nem wajap'a waaujem k'ānnag hamach högk'amk'īr k'aba, nem k'aigba waaujem k'ānnag hamach högk'amk'īrta n̄m. Magua, p̄ ham d̄xi k'ōināa chitam k'ōsi chirām k'ai, k'ajap'a chitā. Mag hamān pua nem waauwaijā hamachdēujā hīchab p̄ higar n̄mjö p̄ chig habam, ⁴ hamagjā hīchab s̄i pāar d̄xi hāu hamk'īrta Hēwandamaau mag gobernaapi s̄iewai. Pari Hēwandamaau mag ham juu t'eeg hapitarr s̄i par naamk'īrpai k'aba harr haawai p̄lta ham na nem k'aigba waumān, chadcha pua ham juu högk'aju haai sim. Hichiita hamau hamachdēu mas deeju hayaam k'ānn gaai deeb k'aba deeju, magamk'īrta Hēwandamaau ham p̄ē wai s̄iewai. ⁵ Magam huguata maachin hichiita chi t'et'emnaan hipierraaj haju haai n̄m,

mag nʌmjā sī dich k'aibag wauju k'īirjuwiapai k'aba mama. Wajapcharan Hēwandamau magpi sim k'ap'ʌ naawaita mag ham hipierraa haju haai nʌm. ⁶ Pāadē k'īirjubat: ¿K'an jāgwia pārau gobiernoog impuesto p'aagjē? ¿Hagjō hich Hēwandamau mag p'agju haai nʌm k'ap'ʌ hapi s̄iewai k'abá? Hichdēuta chi t'et'emnaanag pāar d̄i wajap'a hamk'īir p'idag deejeewai hichiita hamau mag impuesto jēeuwaijā p'agju haai nʌm, Hēwandam hichaaur hamaaugau.

⁷ Magua, chi impuesto jēeubarmʌg impuesto p'agbat; wa sī ham respetaaju haai k'āijā nʌm k'ʌn respetaabat hagjō. Hamta chi t'et'emnaan haawai Hēwandamau hamag nem deepi jaau sim t'um deebat.

Jāga haju haai nʌ dich k'apeen d̄i

⁸ Hoob pāach k'apeen hiwiir hābam k'ʌn nagjā dēbpaar paraa hamiet. Magarrau jūrr hagdaujō dich k'apeen k'a k'ōsi haju k'īirjugan chadau paraa habat. Chi magta hich k'apeen k'a k'ōsi simuan chadau chadchata Moiseeu ley p'ā plarr gaai jaau sim t'umaa hʌrk'a sim. ⁹ Chi Moiseeu p'ā plarr gaai jaauwai, dich hōor k'abam d̄ijā k'apes hapiba, hōorjā t'ōopiba, nemjā jīgk'apiba, sī chik'am nemjā dich dēn hapim k'ōsi haju haai k'aba nʌm ha jaau sim. Mamʌ mag tag hagjō k'apan jaau s̄eb mama, mag t'ʌnʌmʌn sī cha mʌchdēu jaau chirʌmjō, mag “Pʌch k'apeenjā daupii habá, hich jāg wir haig plchdēupai pʌch chig hapimap'a haajemjō” ha sim gaaimuata t'um höbēr sim. ¹⁰ Har chadcha dich k'apeen magta k'a k'ōsi simua chan bʌlrjā ham d̄i k'aigba hajujā k'īirjuba haajem.

Magua, mag dich k'apeen k'a k'ōsi n̄amuata tagam ley hich Hēwandamau deetarrjā t'umaa h̄lark'a höbér sim.

¹¹ Pari mag Hēwandamau jaau simjö wēnrraju haai n̄m̄n, ya Cristoou maach p'ë hawaan bëeju gayaa pam k'ap'Λ naawaita mag wēnrraju haai n̄m. Maadēu k'ap'Λ n̄m, mag hi bëeju hedan warr maachdēu m̄g maach peerdlaajem hiek häk'aawaim jaram k'āajā ya gayaata sim. Magua tag jāg sīi k'āi n̄mjöta wēnrraju k'aba n̄m. ¹² M̄ig heegar wēnrram haiguin hedau k'ēu t'Λn̄ll hawia h̄spa hurum dēn deeu haard̄ hurumjöta sim. Pari mag chi h̄spa hurumjö sim ha chiram̄n, ya Cristo bëeju gayaa sim higwiata mag chiram. Magua, hoob tag sīi k'īchag hee nem wau n̄mjö nem k'aibgam waumiet. Mag k'āai chadcha Cristoou mag pāach p'ë hawaan bëeimll sim k'ap hi hiperraata habat, ¹³ chadcha hararag hee wēnrram k'ānjö nem wajap'ata wawaag: nag pig k'aba, p'iesta hee dō n̄m k'ānjā k'a jōiba, parhoobam k'ān̄n dāijā k'apes haba, dich k'apeen dāijā k'īir hauba, ni chik'am nemjā dich dēn hapim k'ōsi k'aba. ¹⁴ Magju k'āai warag Jesucristo n̄rrajerrjöta haju hēk'abat. Mag n̄m dāi hīchab hoob tag warr Cristo k'augba haajeewai nem waaujerr wauju k'īirjumiet.

14

Hoob pāach dēnjö häk'a durrum k'ān pāach wir haig jaaumiet

¹ K'odamnaan, pārag jaauk'im: Har Cristo hiek häk'a durrum pari hamachdēu nem wauju haai n̄ wa wauju k'aba k'āijā n̄m k'augbam gaaimua

k'a t'ūumjö k'it'ëem k'ɻnau pāach dāi k'apeerk'am hiigwai hoob ham k'a hisegmiet. Hoob pāach dēnjö k'augba nɻm hawi magɻm gaaimua warag ham dāi hijējēb hamiet. ² Mua pārag mag chirɻmɻn mɻgau: Pogk'a hōrāu jaauwai nem t'um k'öju haai nɻm haajem; pari hāaur k'ɻnau mag jauba haajem. Mua k'ap'ɻ chirɻm, hāaur k'ɻn Hēwandam hiek hamachdēu hāk'atarr gaai hubɻ k'aba nɻm gaaimua nemek modjā k'öba haajem, sīi parhooba juau wautarrta hōrāu hamach hēwandam hawi hagɻmɻg jēeu narr nemek mod k'āijā k'öbaawai pekau haju hawi. ³ Mag, nem t'um k'öwiajā, chi mag k'ö simua jūrr parhooba nem k'öba haajem k'ɻn jaauju k'aba sim. Maagwai jūrr chi parhooba nem k'öba haajem garmuajā parhoob k'oojem hēugar, “Jāguan nem k'öju k'abampata k'ö sīerram” haju k'aba sim, mag nem parhooba k'ö sīeb mamɻ, Hēwandamau magɻmjā higba hijā hīchab hich chogk'a wai sīewai. ⁴ Mag Hēwandam chogk'a simta, k'ant'ee pua hi jaau sī. Hí pɻ chog k'abam. Hich chi patronauta hich chog haawai jaauju haai sim, hāu sī wa hāu k'aba sī hirua nem wau sim. Mag sīewai maach Pör Cristota juu t'eeg sīebahab, mag nem parhoob k'ö sīewajā hich mag hubɻ hi wai nɻrraag.

⁵ Jūrr deeum ejempllo pārag jaauk'im: Hee pogk'a maach k'apeenau jaauwai, Hēwandamag jēeuju hed sim haajem; mag hedta hārcha hirig jēeuju haai nɻm haajem. Pari jūrr hagjö warm k'ɻnau mag k'aba, Hēwandamag jēwaagan parhoobam hed hawiajā t'um hich hagjöpai sim haajem. Pari jāiguin wajapcharan pua k'ūirjuawai chadcha magta haju haai sim k'ai, magan k'an

gaaimuata magju haai n_λmjā k'ap'_λ haju haai sī.
⁶ Mag sīewai, parhoobam hed hawiajā, Hēwandum k'ōsi haawai hirig jēwaag mag hedta hārcha h_λrk'a n_λm_λn magan hāu sim. [Pari mag hedpai k'aba, hed hēpierr Hēwandumag jēeuk'iinjā, hagjō nem wajaug sim, hi k'ōsi haawaita hirig jēeu naawai.] Hich hagjōta sim t'ach k'ö n_λm haigjā: Chi parhooba k'ö simua Hēwendumag jēeunaata k'ōm_λn hāu sim, hich Hēwandumau hoowai hichig jēeunaata k'ö sīewai. Pari chi nem parhooba k'öba simuajā mag Hēwendumau k'ōsi simjō haag hawiata mag k'öba sim_λn, magan hich hagjō nem wajaug sim, hirua mag nemek k'öbahab mam_λ deeum nem hichdēu k'ö sim paar hagjō Hēwendumag hāu hajim haajeewai.

⁷ Mag n_λm haig maach chi hāk'a n_λm k'_λλn k'īirjug k'īet naawiajā maach t'umaam k'_λλn Hēwandum gaaimuata wēn_λrr_λm. Magua, maach chan m_λg n_λm haig sīi ya maach juau pawi n_λm hawia, dich wēn_λrram haig wēn_λrranaa dich t'ōm haig t'ōju k'aba n_λm. ⁸ Wajapcharan maach chi Cristo dēnk'a n_λm k'_λλnta m_λig heegar hiiu wēn_λrr_λm haiguin, maachin maach Pör Cristoou jāga wēn_λrraju haai n_λ ha jaaujeewaita hāu chadcha hichdēu k'ōsimjō wēn_λrr_λm; wa mee k'āijā mee n_λm_λn hichdēu meepibarm haigta meejem. Pari maachin monak'a naawia k'āijā wa meewia k'āijā, hichiita maach Pör Cristo dēnk'a n_λm. ⁹ Mag maach hich dēnk'a hawaagta Cristo meewi deeu hiiu p'iid_λjim, magbarmua hichta k'ēchwi durrum k'_λλn Pörk'anaa hīchab hagt'a hiiu durrum k'_λλn Pörk'aag.

¹⁰ Mag hichta chi Pörk'a simta, k'ant'ee pua p_λch

dënjo hæk'a durrum k'ɻɻn jaaujẽ. Wa jãgwi pua jãg ham k'a hisëemjõ haajẽ. ¿Pua k'augba sõ, maach t'umaam k'ɻɻnta Cristo k'ñirp'ee ðɻnɻɻutk'aimaju, maach mlaig heegar haajeewai nem wautarr jaummam maach jãglucha hūraag? Magua, maadëu dich k'apeen jaauju k'aba nám, Cristoouta maach t'umaam k'ɻɻn jaauju haawai. ¹¹ Maach Pör Cristoou maach dxi magju higwia, Hëwandamau hich hiek p'ã sim gaai,

“Cha mɻ hiek'a chirɻm hiek'au t'umaam k'ɻɻnta mɻ k'ñirp'ee kanieu t'ak'ök'ood t'ɻnɻamua chadcha mɻta Hëwandam charau haju” ha hiek'ajim hich maach Pör Hëwandamaucha.

(Is. 45:23)

¹² Hichdëucha magtarr haawai jãan chadcharau keena. Mag hedan maach t'umaam k'ɻɻnauta dichdëu nem waaujerr t'um hichigchata jaumaju, dich hidamaucha.

Hoob pãach k'apeen pekau hee burrpimiet

¹³ Mag Cristoouta t'umaam k'ɻɻnag hichdëu k'ap jaumaju haawai maachdëu chan pöd dich k'apeen jaauju k'aba nám. Mag k'ãai warag bñlrgjä dichdëu nem wau nám gaaimua dich k'apeen pekau waupijöjom nem chan wauju k'aba nám. Magba hak'iin maach hoowia hagjö habaawai jürr chi parpemta maach gaaimua pekau wauju.

¹⁴ Mua mɻchdëupai pãrag mɻch jaauk'im: Mɻ chadcha hich maach Pör Jesús dënk'a chiraawai mua wajap'a k'ap'ɻ chirɻm, sõi parhoobam nemek mod k'ö nám wa dö dö nám k'ãijã bñlrgjä k'aigba k'aba sim. Pari hãbmua k'ãijã k'ñirjuawai mag nem parhooba k'öbaawai Hëwandam na hich

härju sim k'ai, magan chadcha hichigpain k'aigba sim. ¹⁵ Magua, Cristo gaaimua pach k'odk'a sim daar pua nem parhoobam k'oowai hirig hääu k'aba sim k'ai, hoob tag hi dak'ir magam nem k'om. Magba hak'iin pua hirigjä k'opim k'osimjöta sim. Pari pua hi däi mag sim haig, pua chadcha hi daupii k'abata wai sim. Pachdëu nem parhooba k'ö sim gaaimua hoob bigaaum k'lannta pekau hee burrpiwi hok'oopim. Ham kõitpa hichab Cristo meetarr haawai hamjä maadëu daupii haju haai nám, hok'oopimap'a. ¹⁶ Päach chi Hëwandam hiek pachdëu hæk'atarr gaai huba nám k'lanau nem wau nám bäljrä k'aigba k'aba sim k'ap'la hawiajä hoob huba k'aba nám k'lan daar parhooba nem waumiet. Magba hak'iin pach gaaimua ham pekau waubaawai höräu pach jaauju. ¹⁷ Wajapcharan Hëwandamag dich Pörk'api nám chan, sii nem k'irpierr t'ach k'ö nám k'aba, ni nem k'irpierr dö námjä k'abam. Hëwandamag hädraa dich Pörk'api námán, hirua nem k'osimjö waunaa dich k'apeen däijä k'oinaa nám däi hich Hëwandam Hak'aar gaaimua honee wënrramau. ¹⁸ Mag Cristo hiperra chadcha dich k'apeen k'a k'osi námán chadau Hëwandam daúgjä hääunaa höräu hichab hääuu hoo nám.

¹⁹ Wajapcharan mag dichdëu nem wau nám gaaimua dich k'apeen dich dënjo hæk'a durrum k'lanjä t'umaa k'oinaa wënrrapijuuta hék'aju keena, mag námua warag Hëwandam hiek gaaita t'ierr paauk'amaag. ²⁰ Pari magba sii warm k'lanau k'öju haai k'aba nám haajem k'om k'ochgaupai chan har hagt'a wajappai huba k'aba k'it'ëem k'lan Hëwandamau peerdä

haauwai wajaug paatarrta pekau waupibarmua sīi hārbapläimjö hapimiet. Nem k'oojem nemen t'um wajap'a sīsidam. Hāba k'aigba siman, dichdēu nem k'öbarm gaaimua jūrr chik'am pekau hee burrpi nāmta chadcha k'aigba höbēr sim. **21** Wajapcharan mag maach gaaimuata maachjö Cristo hiek hāk'a k'ērlmdam pekau hee burrpi sim k'ai, magan warag bālrjā nemek k'öba, nagjā döba, ni parhooba nem waujujā k'aba nām. **22** Pāar chi hubā nām k'ānnau parhooba pāachdēu nem k'ö nām Hēwandam dak'īir k'aigba k'aba sim k'ap'ā naawiajā hoob sīi pāachjö hubā k'aba k'it'ēem k'ānnau dak'īirjā hidawaa hamiet. Magju k'āai sīi pāach k'īirjug heepaita mag k'ap'ā nāmjā wai nāisit. Hēwandamauta pārau nem wajap'a wau nāmjā k'ap'ā sīebahab. Har hichdēu nem wauju haai sim hawi waubarmjā naspawi deeu dau merag jāgbarjim ha k'īirjuba nām k'ānnta chadcha honee nām k'ānnau. **23** Pari hajappai k'augba har hichdēu k'īirjuawai k'öju k'aba sim ha simta k'ōmlān, hichdēupaita hich k'aibag wau sim, hichdēu k'īirjuawai mag k'öju k'aba simta k'ö sīewai. Maadēu nem wau nām Hēwandam dau na hāu k'aba sim k'āijā hanaa waauwain pekauta wau nām.

15

Pach k'ōchagpierr nem wauba, bigaaum k'ān häu hamk'īirta nem waubá

¹ Māg maachdēu Hēwandam hiek hāk'atarr gaai chadcha hubā nām k'ānnauta jūrr har maach k'āai k'a t'ūumjö k'it'ēem k'ānndam chig hapimap'a haju haai nām, sīi dichdēu k'ōchagpierr ham dak'īir hamau nem wauba haajem nemjā

wauba, wa hamau k'öba haajem nem k'äijä k'öba. ² Mag sii dichdëu k'öchagpierr nem wauju k'ääi, dich k'apeenau k'ösim nemta wauju haai nám, nem wajap'am, magam gaaimua hamjä hääu nám däi warag Hēwandum hiek gaaita huba paauk'amamk'ir. ³ Cristo mag jéb gaai nrraawaijä sii wir haig hichdëu nem k'ösimpaita wauba haajeejim. Mag k'ääi maach hääu wénarramk'irta hōrau hich k'ircha k'aigba hiek'amaajerrjä higba, hich Hayau k'osi sierjöta nrrajim. Mag nrrarr gaaimua Salmos gaai jaau simjö,

hich Haai gaaimua jürr hich k'irta hōrau k'aigba hiek'aajeejim. *(Sal. 69:9)*

⁴ Hēwandumau hich hiek p'ä sim gaai nawe jaautarran, maach p'it'urg wénarrawiajä mag hiek gaaimuata warag honeenaa magamjä higba hāwat wénarramua hääu hich haar höbérjujä k'ap hamk'irta mag p'äpjjim. ⁵ Hich Hēwandumau mag maach p'it'urg haauwaijä magam nem p'it'urmjä hääu maachig hāwaat k'ap' hapinaa honee hapiejeejewai hirigta päär kõit jëeu chiram, Cristo malig heegar hōor hee nrraajerrjö dich k'apeen däijä bibigag chuk'u hö hābata wénarramua ⁶ t'umaam k'lnauta hihäba maach Pör Jesucristo Haai Hēwandumta t'ö hiek'amk'ir.

Judionaan k'abam k'lnagpa maach peerdlaajem hiek jaautarr

⁷ Mag pääch hoowia t'umaam k'lnag maach Hēwandumta t'ö hiek'amk'ir, pääch hee wir haig-paijä t'umaa hagdaujö dich k'apeen k'a k'osi habat, hich jäg Cristoujä maach k'osi harrjö. ⁸ K'ir

heyaa habat: Jesucristo m^{ag} jēb gaai bëetarran, Hēwandamau maach jöoinag hāb maach peerd^{la} haumk'ir p^äiju ha jaautarr haawai, hich pierrum gaaimua chadcha Hēwandam hiek'a sīejim ha k'ap hamk'irta bëejim. Magua mua pārag jaau chir^{lm}: Hi bëetarran, maach chi judionaan hat'ee chadcha nem wajap'a wawaanta bëejim. ⁹ Pari mag maach judionaan hat'eepaijā k'aba, hīchab Hēwandamau judionaan k'abam k'^{lln}pa dau haug k'augwi hich k'augpitarr haawai, hamagpa hīchab hi t'ö hiek'amk'irta bëejim. Mag hamaujā hi t'ö hiek'aju higwi, Daviiujā hīchab,
 “Judionaan k'abam k'^{lln}nau p^{la} t'ö hiek'ap'öö t'^{lln}m hee, muajā hīchab p^{la} t'ö hiek'anaa meuk'araupa p^{la} t'umeuk'arju” ha p'^äjim Hēwandam hiek gaai. (*Sal. 18:49; 2 S. 22:50*)

¹⁰ Maimua Moiseejā hagjö,
 “Judionaan k'abam k'^{lln}jā judionaan d^{äi} t'um hāba honee habat” hajim. (*Dt. 32:43*)

¹¹ Maimua hich Daviiupai deeu hūwaai,
 “Durrpierram k'^{lln}nau p'öbörpierr judionaan k'abam k'^{lln}naujā maach Pörta t'ö hiek'abat” hajim. (*Sal. 117:1*)

¹² Mag maach Pör higwia, Isaías k'ararraujā hīchab, “Isaí chaain hewagam k'^{lln} heemua hāb nemjīrjö sūrk'a höberbaadëmta judionaan k'abam k'^{lln} durrpierr n^{an}nid^{lm} k'^{lln} Pörk'aju” hajim.

“Magbaawai hamachdëujā hīchab chadcha hiruata hamach wajap'a wai sīsiju k'ap'^{la} haju” ha jaaujim. (*Is. 11:10*)

¹³ Judionaan k'abam k'^{lln}, maguata muan mag hichdëu maach d^{äi} wajap'a hajujā k'ap'^{la} hapiejem

hag Hēwandumagta pāar kōit jēeu chirām, pārau chadcha hāk'a naawai honee hapināa k'ōinaa nām dāi warag mag hichdēu maach dāi wajap'a haju ha simta pāragjā hich Hak'arauta hārcha k'īirupimk'īir.

Pabloou mag hēsap p'ā sim higwi jaautarr

¹⁴ Cristo gaaimua k'odamnaan, mua k'ap'Λ chirām, māchdēu pārag mag p'āju nawe pārau chadcha pāach k'apeen dāijā hö wajaugnaa, Hēwandum dāi hogdāba wēnarrajujā hathaba k'ap'Λnaa, hīchab pāach k'apeen wawijuja chadcha pārau k'ap'Λ nām. ¹⁵ Pari magām hāba, hichiita mua pārag mag p'ā deepāi chirām, māch himeerba. Pari ma chan mag pārau k'augba naawaijā k'abam. Mua mag pāachdēu hoojem k'ΛΛn dēnjö p'ā deepāi chirāmΛn, ya pāachdēu k'ap'Λm nemdamjā k'īir hok'oopimaaugauta mag jaau chirām, Hēwandumau hāu mā heeg hoowi ¹⁶ Jesucristo chogk'apināa judionaan k'abam k'ΛΛnag hich hiek jaumk'īirta mā jār hautarr haawai. Magtarr haawai mā p'idagan judionaan k'abam k'ΛΛnagta maach peerdāajem hiek jaau nāmli. Mag jaau chitāmua hāu hāk'api hat'aawai hich jāg Hēwandumag ofrenda deejemjö muajā mag chi hāk'amam k'ΛΛnta hirig dee chirām. Pari mua mag ofrendajö Hēwandumag dee chirām ha chirāmΛn, Hēwendumau ham haum k'ōsi haaujem higwiata mag chirām, ya chi Hak'arauta hi hat'ee wajaug paa wai s̄lewai.

¹⁷ Mag hiek'aju k'aba chirab mamā, Hēwandum hat'eem p'idag māchdēu wau chirām higwian chadau, mā hiek'aju haai chirām, Jesucristo

dën'k'a chirəm gaaimua judionaan k'abam k'ʌnagpa häu hi hiekta jaau chiraawai. ¹⁸ Sii parhoobam nem higwia chan mΛ hiek'abam; mamΛ mΛchdëu mag jaau chitΛm gaaimuata häu Jesucristoou hamag Hēwandam hiek häk'apitarr paran chadau mΛ hiek'aju haai chirəm. Mag hamau häk'atarran, hamachdëucha mua jaau chirəm hūrwia mag mΛchdëu jaau chitΛmjö hamach daar wajap'a chitΛm hootarr gaaimuata häu häk'ajierram. ¹⁹ MamΛ mag gaaimuapaijā k'aba, mag nΛm däi hīchab Hēwandam Hak'aar juu t'eegau mua hōor mor masim k'ʌn monaaunaa mepeenpa dau daau jər wērp chitΛmjä hamach daúa hootarr gaaimuapata häk'ajierram. Mag jaau chitΛmuata maach peerdΛajem hiek Jerusalenmua jaubaaderr Iliria durram magwe jaauwi chirəm. ²⁰ Maguata mΛg maach peerdΛajem hiek jaau chitΛmΛn, hagt'a bΛlrjä Cristo higwia jaau nΛm hūrba haajem k'ʌn heepaita jaauju hēk'a chitΛm, ya chik'amnau jaauwia häk'a durrum k'ʌnagta deeu jaau chitΛm ham hugua. ²¹ Hēwandamau hich hiek gaai jaauwai, warr bΛlrjä Cristo jaau nΛmjä hūrba haajerr k'ʌnaujä hi hiek hūrwai k'ap'Λ haju ha sim; maagwai hich mak'ʌnauta hi hooju ha jaau sim hīchab. Magua mua mak'ʌnagta mag jaau chitΛm haig, hich Hēwandamau jaautarr heeta höbér sīebahab.

Pabloou hich Romaag maju jaautarr

²² Mag gaaimuata chadcha mua pöd pāar hoon maba sii par hiiupaita majujú haajeejim, mau hagt'a Cristo hiek hūrbam k'ʌnag jaauju pöoma

t'ñnarr haawai. ²³ Pari mau mñch chirñm durr ya t'um jaau p'ñrdñbapäaiwai hñsin chad maju haai chirsim. Mag nñm dñi hag nawejä maju k'ñirju chirarr haawai ²⁴ Españaag mamuata pääar hoon mab k'aba hoon maju k'ñirju chirñm. Mua k'ap'ñ chirñm, mag maach hñba honee naawia maigmua mñ mam hedjä päärau mñ juag hooju, hñu España barmk'ñir. ²⁵ Mamñ nacha mñ Jerusalenañ mam, jam judionaan Cristo gaaimua maach k'odnaank'a t'ñnñm k'ññnag nemdam deenau ham juag hoomjö hoon. ²⁶ Maan, hermanonaan Macedoniañpienau Acayapien dñimua hamach k'ñrau p'atk'ondam jñr p'iewi jam Jerusalén hermanonaan hap'ññ k'it'ëem k'ñññ hat'ee deepäi nñmnu. ²⁷ Mag deepäiju hap'öbaaderräj hamach k'ñrauta deepäiju hap'öbaadëjim. Hamau k'ñrjuawai, jam Jerusalenpien dñi dëbpaar pöm nñmjöta nñm haajem, warrcha hamachdëu Cristo hiek k'aaugwaijä maach hermanonaan Jerusalenpienau jaau nñm gaaimuata k'augtarr haawai. Magtarr gaaimua hñu hamach peerdñ naawaita, hamaujä jñrr hagdaujö haag hawi, nemdam dee nñmuua ham juag hooju haai nñm hawiata mag deepäiju hap'öbaadëjim. ²⁸ Wajapcharan cha mñchdëu jaau chirñmjö mñchdëucha mag p'atk'on k'apeenau jñr p'ie wai nñm deebat'uurwaita Españaag mamua pääar haig chiraimaju. ²⁹ Mua k'ap'ñ chirñm, mñ pääach haar barimaawai maach t'umaam k'ñññ dñrrcha honee nñisiju, Cristoouta maach dñi hñu haju haawai.

³⁰ Hermanonaan, Hñwandam Hak'arau maach wir haigpajä hagdaujö chik'am k'a k'õsi hapinaa pääraujä mñ dënjö Jesucristo hiek hñk'a naawai

Hēwandamagta mΛ kōit jēeubat. ³¹ Mag pāachdēu hirig jēeuwai Judea durr Cristo hiek hāk'aba nΛm k'ΛΛnag mΛ chig hapibata hirig jēeubat. Magnaa mag p'atk'on judionaan k'abam k'ΛΛnau Jerusalenpien hat'ee deepāi nΛm mua harrumjā magλm haba haum k'ōsi hamag haumk'īirjā jēeubat. ³² Hēwandamau mag pārag jēeupi chiramjö hamΛn, magan pāar hoon maawaijā honeeta pāar haar barbaimaawai k'ōinaa chiraimaju, majā hāu Hēwandamau pāar haar barpimΛn mamΛ. ³³ MΛchdēujā pāar kōit jēeu chiraajem, hich Hēwandam hōor k'ōinaa hapiejemuata pāachjā k'ōinaa wai s̄lemk'īir.

16

Romapienag salud deepāitarr

¹ Keena, Cristo gaaimua maach hāp'li Febe jöpcha pāar haar maju, pāar hoon; Cencrea p'öböröm iglesia hee hiruajā hāu hōor juag hoojem. ² Jāg hermana pāach haar baarwai, tagam k'Λn hagjö maach dēnjö hāk'a nΛm k'Λn dāi haajemjö hi dāijā wajap'a habat. Hirua nemdam hiigwaijā t'um haudeebat. Magaag jāg hermanaau hāu dārrcha hōor juag hoowi sim; mΛ juagjā hirua hoojim.

³ Hīchab mΛ hermano Aquiloogjā mΛ salud deebat maimua hi hāl'i Priscilaagjā hagjö. Jāk'ΛΛnau chadcha dārrcha mΛ juag hoowi nΛm, mΛg Cristo p'idag p'idk'a nΛm gaai. ⁴ Hamau peer hamachta t'ōopijierram mΛ kōit. Magua chadcha mua hamag hāu hajim haajem; mamΛ mΛch happaimuata mag hāu hajimjā haba, judionaan k'abam k'Λn iglesia

hee t'umaam k'ɻnauta hamag hău hajim haajem mɻ kōit, mag hău peerdawia maach Pör Jesucristo hiek jaau chitam gaaimuata hamachdēujā hūrwi hăk'atarr haawai. ⁵ Jäg hermano Aquilo di haig culto wawaag hermanonaan podpaajem k'ɻnagjā hagjö mɻ salud deebat. Mɻ k'apk'ɻn wajap'am Epenetoogjā salud deebat. Hichta Asia durr nacha Cristo hiek hăk'ajim. ⁶ Mariaagjā salud deebat, jăg hăli chadcha hathaba maach Pör Cristo hat'ee päär hee p'idk'awi sim. ⁷ Mɻ durram k'ɻn Andrónico Junias dăi jam pääch haar nám k'ɻnagjā salud. Jäk'ɻn mɻ k'apeen hajim hăba cárcel deg naajeeawai. Jesucristoou jar hautarr k'ɻnau hoowaijā hamau maach Pör Cristo hat'ee p'idag wau námjā hău hoojem. Hamau mɻ k'ääi na Cristo hiek hăk'ajierram.

⁸ Mɻ salud deebat hīchab Cristo gaaimua mɻ k'apk'ɻn chi wajap'am Ampliatoog. ⁹ Mɻg Cristo hiek jaau nám gaai maach k'apeer Urbanoogjā salud; maimua Estaquiigjā hagjö; mua hi daupii chitam. ¹⁰ Mɻ salud deebat Apeleeg, p'it'urg haauwaijā hău Cristo gaaita warag hubɻ k'itaajem. T'um Aristóbulo degam k'ɻnagjā hīchab mɻ salud deebat. ¹¹ Mɻ durram woundam Herodión haajemagjā salud deenaa Narciso di haiguim k'ɻn hīchab maach Pör Cristo hiek hăk'a nám k'ɻnagjā mɻ salud deebat. ¹² Trifenaagjā mɻ salud deenaa Trifosaagjā deebat. Hamjā hīchab maach Pör Cristo hat'eeta p'idk'a durraajem. Hää, maimua Cristo gaaimua maach hăp'li Persidaagjā salud; hijā hīchab mua daupii chitam dărrcha maach Pör Cristo p'idag gaaai p'idk'a k'itaawai. ¹³ Rufoogjā salud. Hijā hīchab maach

Pör Cristo hat'ee hich p'idk'a sim gaaimua t'ärp'oo s̄ejem. Maimua hi hādagjā hagjö mΛ saluddam deebat. Wajapcharan muajā hīchab mΛch hādjöta hi jāsene wai chitΛm, hichdēujā hīchab mΛ hich chaaijö haajeewai. ¹⁴ Salud deebat Asincritoog, Flegonteeeg, Hermeeg, Patrobaag, Hermaag maimua tagam hermanonaan ham d̄ai nΛm k'Λnagjā hagjö mua salud deepäi chirΛm. ¹⁵ MΛ salud deebat hīchab Filologoog maimua Juliaagjā hagjö, Nereoog maimua hi h̄p'Λígjā hagjö, Olimpaag maimua t'um tagam k'Λn maach hermanonaan ham haig nΛm k'Λnagjā hagjö mΛ salud deebat.

¹⁶ Cristo gaaimua pāach t'um hāba k'odk'a t'Λnaawai hagdaujö dich k'apeen k'a k'ōsi saludaabat. Mau iglesiapierr hermanonaan Cristo hiek h̄k'a durrum k'Λnau hamach t'umaam k'Λnau pārag salud deepäi nΛm.

¹⁷ Hermanonaan, mΛch k'īir hok'ooju nawe pārag jaau hig chirΛm, mΛ hiek hūrbat: Jāg Cristo hiek jaau nΛm hanΛmjā nacha pāachdēu hūrtarrjöjā k'aba s̄ii warag hag chaaurta jaau wēnΛrrΛm gaaimua pāachjā hamachjö hok'oopijuuta hēk'a nΛm k'Λn d̄ai k'īir k'ap'Λ habat; jāgΛm k'Λn d̄ai chan hoob k'apeerk'amiet.

¹⁸ Jāg nΛrrjēem k'Λn chan chadcha maach Pör Jesucristo hat'ee p'idk'am k'ōsi haawaita mag wēnΛrraba, s̄ii hamach k'ōchagpierr nem waum k'ōchgaupaita jāg nΛrrjēem. Haman chadcha nem hiek'aa k'aug k'īir hee bēbēdōmjö nem jaau s̄errjēem, pari mag wēnΛrrΛmΛn s̄ii hōor k'īirjug meraam k'Λndam himeraa k'ūguraagpaita jāg nΛrrjēe haajem. ¹⁹ T'umaam k'Λnau k'ap'Λ nΛm,

pārau chadcha Cristoou k'ōsi simjö hi hipierraata nem waaujem. Maagwai mΛ honee chirΛm. MamΛ pΛaba mua mag chirΛm: Nem wajap'am wawaagan chadcha nem k'īirjug k'augta habat; pari nem k'aigbam wawaag chan sīi warag wauju k'augba dau meraamjöta habat. **20** Pārau magta hamΛn, mag parhoob nem jaau sīerrjēem k'ΛΛnau hamach k'īirjug pāach hee jaaucheewaijā, Hēwandam maach k'ōinaa hapiejemuata pārag ham hiek hāk'apiba habarmua chi mepeer Satanás mag hōrag sēuk'a nem jaaupiejemjā pārag bālu hö jālat'ng deebarmjö haju. Maach Pör Jesuu pāar dāi hāu hamk'īir mua pāar kōit jēeu chiraajem.

21 Hīsin chad deeu pārag maach salud jawaag-pam. MΛ k'apeer Timoteo mΛ dāi hogdΛba p'idk'a k'itaajemuajā pārag salud deepāi sim; maimua mag tag hīchab Lucioou, Jasonau maimua hagjö Sosipaterraujā salud haajem; hamach mΛk'ΛΛn mΛ dāi durr hābam durram k'ΛΛnau.

22 Keena, muajā pārag saluddam deepāi chirΛm, mΛchdēujā pāach dēnjö hīchab maach Pör Cristo hiek hāk'aajeewai. Pabloou mΛg hēsap gaai pārag jaaupāi sim t'um muata p'ājim. MΛ t'ār Tercio haajem.

23 Jōoi Gayooujā hīchab pārag salud haajem. MΛΛn hi di haigta chiraajem. Culto wawaagjā hich mag degta hōor biirdΛajem, hi deg. Jōoi Erastooou hīchab pārag salud haajem, mΛg p'ōbōr heem chi tesorerou. Maimua hābmiecha hermano Cuartooujā hīchab pārag salud deepāi sim.

Pabloou Hēwandamta t'ō hiek'api jaautarr

[24 Hayoo keena. M_λgdampai hajim pārag jaaum hig chirarr. Maach Pör Jesucristoou pāar t'umaam k'_λλn dāi hāu hamk'iir, maumua marau pāar kōit jēeu durraajem.] 25 M_λg maach peerd_λajem hiek hich Jesucristo higwia mua jaau chir_λm gaaimua Hēwandamau pāar hub_λ hapiju, hich hiek gaai jaau simjö. M_λg judionaan k'abam k'_λλn_ρa peerd_λju hiek'an, warrgar hich Hēwandamau m_λg durr hompaaju nawe hichdēu ya k'iirju wai s_λejim. Pari magtarra warrgar hich hi jaaumienag jaauwaijā warre dawaa jaauba, 26 hīsta hich hag hiekpai wajapcha hōrag k'ap hapibarm. Magtarr haawai hīsta chadcha t'um durrierram k'_λλnag mag maach peerd_λajem hiek jaaupi sim, hich hiek hāk'anaa hich hipierraā wēn_λrramk'iir.

27 Hēwandam hich happai s_λerr_λmta maadēu t'ö hiek'aju haai n_λm, hichdēuta maach Pör Jesucristo gaaimua maach peerd_λ hautarr haawai.

Hīsin chad tag jaauju chuk'u chir_λm, magdampai hajim. Hayoo keena,

Pablo

Hēwandam Hiek New Testament in Woun Meu

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Woun Meu

Dialect: standard spelling

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Woun Meu

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

**PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022**

f93ebb7a-0e54-5698-b564-14e525ed9c9f